

2025 • 4

LXXVIII. évfolyam • április

művelődés

közművelődési havilap

Szerkesztőségi tanács:

Egyed Ákos
Kása Zoltán
Péter István
Pozsony Ferenc
Széman Péter

A szerkesztőség:

Benkő Levente (főszerkesztő)
Balla Sándor
Demeter Zsuzsanna
Péter János
Rostás-Péter Emese

Postacím:

400183 Cluj-Napoca,
str. Gheorghe Lazăr nr. 30.,
O. P. 1. Cluj, C. P. 123
tel/fax: +40 264 434 110
honlap: muvelodes.net
e-mail: szerkesztoseg@muvelodes.net,
muvelodes@yahoo.com
Bankszámlaszám: Redacția Művelődés
RO57TREZ21621G335000XXXX
Adószám: 9549909

ISSN 1221 – 8693

Megjelenik a Kolozs Megyei
Tanács támogatásával
Apare sub egida Consiliului
Județean Cluj

Nyomdai előkészítés:

IDEA PLUS – Kolozsvár
Lapterv: Könczey Elemér
Műszaki szerkesztés: Nagy Andrea

Nyomdai munkálatok:

IDEA nyomda – Kolozsvár
Igazgató: Nagy Péter

Ára 6 lej

Tartalom

László Bakk Anikó: Az öröm forrása 3

Mátyás

Tóth Klára: A kolozsvári Mátyás Napok születése és vidám élete. Beszélgetés László Bakk Anikóval, a rendezvénysorozat ihletőjével	4
Szilágyi N. Zsuzsa: Amaryllis-történetem.	9
Tóth Klára: Tánc a virágos mezőn. Szabó Anikóra emlékezünk, aki együtt nőtt fel az Amaryllisszel.	12
Juhász Csilla Ibolya: A Passeggio Historikus Táncegyüttes története.	16
Csörsz Rumen István: Belső térben. A Musica Historica együttes és az Amaryllis	18
Kurta József: Historia Viva. Avagy az Amaryllis Társaság egykori Schola Calviniana protestáns gregorián kórusa	21
Kovács Gábor: Siege of Buda, Siege of Porta Bella. Egy magyar vonatkozású tánc a 17–18. századi angol country dance gyűjteményekben	24
Gáspár-Barra Réka: A dévai Renaissance együttes 18 éves.	27
Gáspár-Barra Áron: Reneszánsz Kastélyfesztivál Dél-Erdélyben	30

Lapszámunk szerzői:

Csörsz Rumen István – irodalomtörténész, zenész, Budapest
Gáspár-Barra Áron – zenepedagógus, Déva
Gáspár-Barra Réka – újságíró, Déva
Juhász Csilla Ibolya – táncoktató, testnevelő tanár, Kolozsvár
Kovács Gábor – karnagy, tánc-történész, egyetemi tanár, Szeged
Kurta József – lelkes, főkönyvtáros, Kolozsvár
László Bakk Anikó – nyugalmazott zenepedagógus, Kolozsvár
Szilágyi N. Zsuzsa – szerkesztő, tördelő, reneszánsztánc-tanár, Budapest
Tóth Klára – középiskolai tanár, tördelőszerkesztő, Kolozsvár

A lapszám meghívott szerkesztője: Tóth Klára

A címlapon a megújult Amaryllis 2020 februárjában a 28. Mátyás Napokon a kolozsvári Néprajzi Múzeumban. Kép: Lupescu Radu. A hátsó borítón a dévai Renaissance együttes Édes Susa című történelmi táncjátékának mozzanata 2023-ban Vajdahunyad várában. Szabó Gábor felvétele.

Kéziratokat nem őrzünk meg és nem küldünk vissza. Kizárólag géppel írt vagy nyomtatott, valamint Microsoft Word programban szerkesztett elektronikus kéziratokat fogadunk el.

Támogatók:

Erdélyi Magyar Közművelődési Egyesület
RMDSZ – Communitas Alapítvány
Hargita Megyei Kulturális Központ
Hargita Megye Tanácsa
Kovászna Megyei Művelődési Központ
Kovászna Megye Tanácsa

Médiapartnerek:

Szabadság

Az öröm forrása

László Sallai

Hunyadi Mátyás a magyar történelem közismert és nagyon kedvelt alakja. Gyermekkorunkban hallunk, olvasunk először mondákat az Igazságosról. Szülővárosa, Kolozsvár polgárai számára Mátyás király mindennapos, állandó szellemi jelenlét. Bármikor elmegyünk a szülőháza vagy főtéri szoborcsoporthoz, csodálattal, tisztelettel gondolunk rá, és megvédjük, ha szükséges. Jó három évtizede létezik egy baráti közösség – a Mátyás király szellemi örökségét kutató és népszerűsítő Amaryllis Társaság –, amelynek ösztönzésére a város apraja-nagyja évről évre jelképes védőhálót fon ezen szellemi értékek köré.

Corvin Mátyás, a tudományt és a művészeteket pártoló reneszánsz uralkodó kultúrát terjesztő gesztusaira visszhangként felel a király születésnapja, február 23-án tartott kolozsvári Mátyás Napok – a Dies Matthiae Corvini – mindenkor programja, amelyben a korabeli zene és táncok mellett mindig helyet kap a képzőművészet, a tudomány és a játék. Az idén 33. alkalommal megrendezett Mátyás Napok történetét az Amaryllis Társaság tiszteletbeli elnökeként egy interjú keretében elevenítem fel.

A Mátyás Napok és az Amaryllis historikus együttes egyszerre születtek 1993-ban, és édes testvérekként járták végig ezt a három évtizedet. Az együttes, amely népszerűvé tette Erdélyben a reneszánsz táncörökséget, talán nem is létezhetett volna nemrég elhunyt táncosa, táncoktatója és későbbi művészeti vezetője, Szabó Anikó lelkes, kitartó munkája nélkül. Mit jelentett Anikó számára a historikus táncok világa – ezt foglalja össze Tóth Klára. A táncscsoport hangulatára Szilágyi N. Zsuzsa, a csoport egykori táncosa emlékezik.

Az évek során a táncegyüttes a Mátyás Napokon való fellépései és a reneszánsz tánc ház szervezése mellett számos erdélyi és magyarországi helyszínen szerepelt, neves régizene-együttesek közreműködésével. Egyik hűséges kísérője a budapesti Musica Historica volt. Művészeti vezetőjük, Csörsz Rumen István mutatja be a sok év közös munkáját.

A Mátyás Napok gyakori, szeretett vendége volt a kilencvenes években a budapesti Musica Profana régizene-együttes is. Énekesük, Andrejszki Judit így emlékezik a kezdetekre: „A viszonylag frissen alakult Musica Profana próbáján megjelent egy kedves, lelkes hölgy, és beszélt nekünk Erdélyről, Mátyás királyról, az uralkodó szülőházáról, reneszánsz zenéről és táncról. Sok mindent nem értettünk, kicsit meg is szeppentünk, de ő mert nagyot álmodni és vele álmodunk mi is. Ő volt Anikó néni. Akkor még nem tudtuk, hogyan alakul az álom valósággá, hogyan válik az eszme hallhatóvá, láthatóvá.”

Néhány éven keresztül az Amaryllis-tagokból álló énekes csoport, a Schola Calviniana azt a 17. századi énekes örökséget elevenítette fel, amely a reformáció elterjedésével alakult ki Erdélyben – katolikus gregorián dallamok társultak magyarra fordított zsoltárokkal és bibliai szövegekkel –, és amelyet I. Rákóczi György fejedelem idején gyűjtöttek össze és nyomtattak ki Gyulafehérvárott 1636-ban. Ez a régi magyar nyomtatvány az Öreg graduál, amelynek történetéről Kurta József írt tanulmányt.

Az Amaryllis együttes a létrejöttét és különleges szakmai képzettségét mentorának, Kovács Gábor szegedi karnagynak és tánc-történésznek köszönheti. Kovács Gábor ezúttal a Buda ostroma című, ún. country dance bemutatásával ajándékozott meg minket. Érdekes ismertetőt olvashatunk a tánc eredetéről, forrásairól, változatairól és jelentőségéről.

Amaryllisünk az évek során több „virágot” is hajtott: táncosai továbbadták tudásukat, új táncscsoportok alakultak. Ezek egyike a kolozsvári Passeggio historikus táncegyüttes – történetét művészeti vezetője, Juhász Csilla ismerteti –, egy másik pedig a dévai Renaissance együttes, amely éppen az idén lett „nagykorú”. Eddigi pályájukról egyik művészeti vezetőjük, Gáspár-Barra Réka számol be. Végezetül Réka fiának, az Amaryllis-táncos Áronnak köszönhetően megismerhetjük a Dél-Erdélyi Kastélyfesztivál célkitűzéseit, helyszíneit, fellépőit, gazdag, színes programkínálatát.

A Mátyás Napok, a kastélyfesztivál, a Csíkszeredai Régizene Fesztivál kisebb „testvérei” is bekapcsolják Erdélyt a reneszánsz műveltség megőrzésének és továbbörökítésének európai hagyományaiba. Az önmagát továbbbszövő, óriási színes terítő betéríti vidámsággal, barátsággal, játékkal, tudással az embereket. Mi más lehet ez, mint az öröm forrása? Fonte di Gioia, ahogyan a 2008-ban a Mátyás Napokon alakult kolozsvári kamaraegyüttes nevezi magát. Forrásunk soha el ne apadjon!

Tóth Klára

A kolozsvári Mátyás Napok születése és vidám élete

Beszélgetés László Bakk Anikóval, a rendezvénysorozat ihletőjével

A kolozsvári Mátyás Napok, az Amaryllis historikus táncegyüttes, László Bakk Anikó és a szép emlékü Szabó Anikó elválaszthatatlan, már-már fogalomszámba menő jelenlétek, történések Kolozsvár rendszerváltozás utáni művelődési életében. Az alábbiakban a 81 éves, nagyon tevékeny Anikó néni, a kolozsvári Mátyás Napok szellemi védnöke, ötletembere meséli el, hogyan született a tánccsoport és az ünnepségsorozat ötlete, hogyan alakult ez utóbbinak a sorsa az elmúlt harminchárom év során.

– A rendszerváltás után valósággal felpezsdült az erdélyi magyar művelődési élet. A '90-es évek elején alapították újra a kommunizmus idején elcsökevényesített magyar középiskolákat, szinte egyszerre alakultak újra vagy indultak be a különböző kulturális intézmények, sajtótermékek. Azóta eltelt egy fél emberöltő. Azok a művelődési tényezők, amelyek akkor bontottak szárnyat és kezdtek szorgos nemzetépítő munkába, mára energikus, öntudatos felnőttekké váltak: a múlt év decemberében ünnepelte fennállásának 35. évfordulóját egyetlen kolozsvári magyar napilapunk, a Szabadság, idén januárban volt a Helikon irodalmi folyóirat 35 éves születésnapjának ünnepsége, a Györkös Mátyás Emlékház a 32. évét tölti az idén. Hány éves a Mátyás Napok, és hogy szolgál a kedves egészsége?

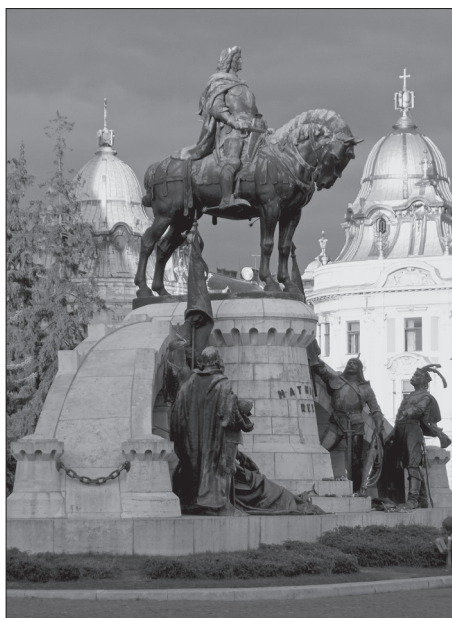
– Nagy örömünkre a Mátyás Napok idén a 33. kiadásához érkezett. Természetesen ez idő alatt adódtak különféle nehézségek, de mindig ott állt tettekre készen a lelkes kis csapat, hogy megvívja harcát a szervezés sárkányával, legyőzze őt, és minden évben szép történetet kerekítsen mindannyiunk örömeire nagy királyunk, Mátyás születése napján, szülővárosában, mindig más és más darabjait mutatva fel a város nem csak kézzelfogható, ám legalább olyan értékes kincseinek. Istennek legyen hála, idén is megtörtént velünk a csoda: ezen írás megjelenésekor már lezajlottak a 33. Mátyás Napok.

Azonban 33. évünk betöltése fölötti örömmünkbe sajnos nagyon nagy szomorúság vegyül: Szabó Anikó, a valamikori Amaryllis együttes művészeti vezetője élete delén, alkotóereje teljében tavaly októberben elhunyt. Sudár természetével, derűs lényével nem lehet már közöttünk, de Anikó örök időkre ránk hagyta a reneszánsz muzsika és tánc szeretetét, így az idei Mátyás Napok első rendezvényét, a táncelőadást az ő emlékének szenteltük.

– Tudjuk, hogy bő harminc éven át a balettiskolában működtél zenetanárként. Milyen kihívásokat tartogatott számodra a balettnövendékek zeneértésének fejlesztése?

– Egy napon az iskolában felmerült bennem az igény, hogy diákjaim a saját mozgásnyelvükön tudják kifejezni azt a zenedarabot, amellyel éppen foglalkoztunk. Ekkor jöttem rá, hogy én sem ismerem például a menüett-tételnek megfelelő tánc lépéseket. Amint tudjuk, a menüett népszerű tánc volt a 15–18. században, udvari bálokon, de parasztmulatságokban is táncolták (miként a gavotte-ot, az allemande-ot és így tovább). A későbbi korokban a táncjellegű zenedarabok önálló életre keltek, a táncokat nem járták már rájuk. Szerencsére a táncok leírása fennmaradt a tánckönyvek lapjain, ám ezek olvasása különleges szakértelmet igényel.

Másfél évig sikertelenül próbálkoztam, nem találtam rá a régi korok táncainak szakértőjére. Végre 1992

Fadrusz János alkotása, a Mátyás-szoborcsoport Kolozsvár főterén.
Tóth Klára felvétele

Az Amaryllis táncosai – Szilágyi N. Zsuzsa és Orendi István, valamint a Musica Historica és társult zenészek, balról jobbra: Chereji Szilárd, Sudár Balázs, Csörsz Rumen István, (mögötte) Macalik Arnold, Öllerer Ágnes és Kovács Gábor – a IV. Mátyás Napokon, 1999-ben

februárjában egy régizenekonzert után megismerkedtem Kovács Gábor magyarországi zenetanárral, táncoktatóval, akiről kiderült, hogy éppen historikustánc-tanulmányokat folytat Londonban. Gábor örömmel vállalta, hogy bemutató kurzust tart Kolozsváron. A *Szabadság*ban meghirdetett tanfolyamra húsz fiatal jelentkezett. Nekik köszönhetően fordult a figyelem Kolozsváron a régizene és -tánc felé. Nagyon tetszett nekik, amit tanultak, szinte abba sem akarták hagyni a gyakorlást, a műfaj művelését, ezért 1992 októberében – a népi táncház mintájára – reneszánsz, avagy historikus táncházat indítottunk. Hallatlan sikerre volt, egyre többen jöttek, minden alkalommal egyre kisebbnek tűnt a Német Demokrata Fórum terme. Később a Francia Kulturális Központ udvarán zajlottak a táncházak.

A historikus táncház ötletéből bontakozott ki a másik gondolat: ha már Mátyás szülővárosában, a szülőháza közelében korabeli táncokat táncolunk és népszerűsítünk, akkor legyen a királyunknak királyi születésnapja – rendezzünk Mátyás Napokat. Szerencsés egybeesés volt, hogy éppen kerek évforduló következett: az 550.

A plusz impulzust egy negatív élmény adta: 1992 novemberében Gheorghe Funar, a hírhedt polgármester újra a Mátyás-szobor talapzatára tette az 1932-es, Iorga-féle kegyeletsértő román feliratot. December elején a Szent Mihály-templomban tartott ökumenikus

istentisztelettel és a Főter körüli néma körmenettel több ezer résztvevő tiltakozott a szobor meggyalázása ellen. Aznap is, a szobor hátán körben, mint kicsi katonák – mintha Fadrusz János által lettek volna oda tervezve –, ott álltak a galambok. Akkor döbbsent belém az a gondolat, hogy a galambok helyett nekünk kellene védenünk a szobrot. Védnünk, és nemcsak ezzel az egyszerű körmenettel, hanem következetesen, évről évre. A mi feladatunk szellemi védőgyűrűt vonni mindazon érték köré, amit a Mátyás-szoborcsoport Kolozsvár főterén képvisel. Ez lett az én ars poeticám.

– Mikor és hogyan indult be Kolozsváron a Mátyás Napok elnevezésű rendezvénysorozat – Mátyás király születésnapjára ajándéka városától, annak lakóitól?

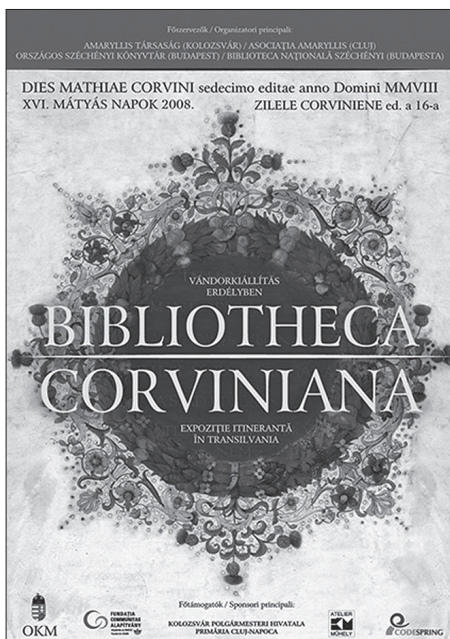
– A táncház hetek óta működött már, kevéssel az első Mátyás Napok előtt megszületett a táncegyüttes is. Nagyon szerencsés ötlet volt, hogy Szilágyi N. Zsuzsa, valamikori táncosunk az első perctől, 1992-től kezdve naplót írt az eseményekről. 1999-ben Anikó vette át tőle a krónikás szerepét. Kisebb-nagyobb megszakításokkal 30 éven át, 2002-ig rögzítették a történéseket. Beszámolóik megtalálhatók az interneten, amolyan modern krónika (blog) formájában. Most Zsuzsa feljegyzését idézzük az első Mátyás Napokról: „A születésnap megünneplése az internetikusság és reneszánsz hangulat kettősség jegyében

zajlott le, amely szerintünk természetsszerűen következett az Amaryllis reneszánsz jellegéből. Ha reneszánsz és Kolozsvár, akkor Mátyás – ez volt a képletünk. A rendezvényre meghívtuk a város vezető értelmiségét, románokat, magyarokat és németeket. Az ünnepély 1993. február 24-én Mátyás szülőházában zajlott le. Szerencsére a legtöbb meghívottunk eljött, s így egy színes, gazdag műsor állt össze. Az Amaryllis is előadott néhány táncot. Saját bevalásunk szerint is hagyományteremtő szándék vezérelt, amikor megtartottuk az első Mátyás Napot. Sok régi európai városban élnek ilyen hagyományok, van olyan hely, ahol egy-egy ilyen alkalommal szinte az egész város beöltözik korabeli ruhákba, vásárt rendeznek stb. Kolozsvárott is megvannak az ehhez szükséges feltételek: reneszánsz múlt, régi épületek, még várrészlet is, itt született »legendás Mátyás«. És ami szintén fontos: egyetemi város, tehát van egy olyan szélesebb réteg, amely fogékonnyá tehető e korszak iránt. Így okoskodtunk...”

*A mi feladatunk szellemi
védőgyűrűt vonni
mindazon érték köré,
amit a Mátyás-
szoborcsoport Kolozsvár
főterén képvisel. Ez lett
az én ars poeticám.*

– Miként állt össze minden egyes évben a program, kiket szólítottál meg, kik csatlakoztak még hozzátok?

– Az első években spontánul alakult ki a műsor. Az ünnepségsorozat egyik fénypontja az Amaryllis táncelőadása és a táncház volt. Mindkettőt a közelmúltban elhunyt Szabó Anikó vezette. A zenéi részhez – a táncosoknak muzsikálni vagy önálló koncertet tartani – régi és új barátainkat hívtuk meg, például Budapestről a Csörsz Rumen István vezette Musica Historica együttest, Kobzos Kiss Tamást, valamint Andrejszki Judit énekest a Musica Profana nevű együttesével, és a Canlar elnevezésű, 16–17. századi klasszikus török zenét játszó együttest Sudár Balázs turkológus vezetésével, a hazaiak közül pedig a nagykárolyi Collegiumot, a székelyföldi Codexet és így tovább. Számos vendégelőadót éveken át visszahívtunk a Mátyás Napokra, ők nagyon szívesen jöttek, és a mai napig tartjuk velük a kapcsolatot.

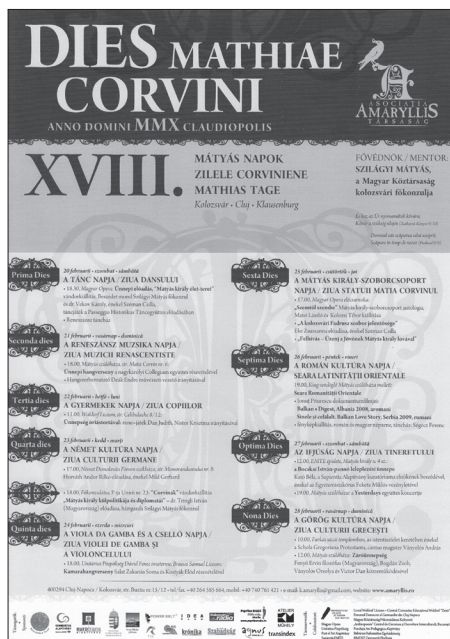

A 2008-as Mátyás Napok keretében rendezett Corvina-kiállítás, illetve a 2010-es Mátyás Napok plakátja. Reprodukció. A plakátok Könczey Elemér munkái

A nem zenei műsort az *ars-scientia-ludus* ('művészet-tudomány-játék' – szerk. megj.) hármasság jegyében igyekezett összeállítani kicsi, de annál lelkesebb szervezőcsapatunk.

Arsnak mindig rendeztünk képzőművészeti kiállítást – például Kákonyi Csilla festményeiből (1995), Forró Antal munkáiból (1996), de volt Cseh Gusztáv-élmékiállítás (2002), Soó Zöld Margit és más kolozsvári kortárs képzőművészek munkáit bemutató tárlat is. Könczey Elemér kiállítása 2004-ben arról maradt nevezetes, hogy karikatúráival „kitapétázta” a szülőház lovagtermének a falait, a megnyitó ünnepség végén pedig mindenki hazavihetett néhányat a rajzokból emlékébe. A képzőművészeti kiállítások csúcának a *Pennaforogatók Mátyás király mesebirodalmában* címűt tartom, amelyet 2018-ban a magyar országgyűlés által meghirdetett Mátyás-émlékév jegyében szerveztünk. Húsz hazai fiatal illusztrátor munkáját tartalmazta, és Szabó Zelmira, az Amaryllis Baráti Társaság egyik alapító tagja volt a kurátora. A tárlat a kolozsvári Bánffy-palota pincegalériájától indult, és egy évre rá a törökvágási egyházközség Kányafő Galériájában zárult, közben pedig – a budapesti Magyarság Háza jóvoltából – bejárta a Kárpát-medencét.

Feltétlenül meg kell említenem a Mátyás Napok történetének egyik legkiemelkedőbb eseményét: a Mátyás király egykori könyvtárából, a világhírű Bibliotheca Corvinianából származó kódexlapok és kötetek (digitálisan feldolgozott) hasonmásainak erdélyi vándorkiállítását,

amely az Országos Széchényi Könyvtár, az Amaryllis Társaság és a kolozsvári Művészeti Múzeum együttműködése révén jött létre 2008-ban.

Scientiának különböző előadásokat tartottak Kolozsvár jeles személyiségei. Például Pozsony Ferenc Mátyás király folklórbeli szerepéről (1995), Horváth Andor a görög világról reneszánsz tükörben (2000), Kurta József a gyulafehérvári *Öreg graduálról* (2002), Gaal György a szülőházról (2004), Lupescu Radu Vajdahunyad váráról (2008), a hétszáz éves Kolozsvárról (2016), Hunyadi Mátyás királlyá választásáról (2018), Lupescu Makó Mária Mátyás király híres könyvtáráról (2015). A *scientiát* (tudományt) illetően az egyik legnevezetesebb rendezvény a *Reformáció mint szellemi történeti stáció* című volt 2002-ben, amelyen Bakk Miklós politológus, valamint a történelmi egyházak képviselői – köztük Böjte Csaba atya és Bálint Benczédi Ferenc unitárius lelkész – beszélgettek izgalmas megközelítésben a témáról.

*Ludus*nak változatos gyerekprogramokat igyekeztünk összeállítani, mivel a Mátyás Napokra mindig nagyon sok gyerek jött. A szervezők a saját gyermeki, játékos énjük révén találták ki az óvodások, kisiskolások számára a különböző elfoglaltságokat. Ötlemből nem volt hiány, ám a programok nem valósulhattak volna meg a sok lelkes támogató és szervezőtárs nélkül.

– **Mondj példákat, mivel leptétek meg Mátyás apró népét évről évre?**

– Elmaradhatatlan mozzanatok voltak a Hunyadi János vagy Mátyás témájú

rajzversenyek és kiállítások, de nem hiányozhatott a szintén Mátyással kapcsolatos mesehallgatás, bábelőadás, vetélkedő sem. Ebben gyakran lelkes fiatalok segítettek. A Korzó Egyesület művészettörténészei – Újvári Dorottya, Barazsuly Viktória Adrienn és Víg Boglárka – ötletes foglalkozásokat, vezetett sétát tartottak a gyerekeknek a szülőházban a Mátyás Napok több kiadásán. 2019-ben például egy Mátyás királyhoz kapcsolódó családi munkafüzetet és társasjátékot mutattak be. Ugyancsak 2019-ben a NECC (Nature Education Community Center) biológusegyesület tagjai – Király Blanka, Macalik Kunigunda, Pénzes Janka és Rész Katalin – által szervezett *Egyszer volt Budán kutyavásár* című, a magyar kutyafajtákkal való játékos ismerkedésen vehettek részt a gyerekek, 2020-ban pedig a *Keresd a hollót!* természetismereti foglalkozásukon.

Különösen szép emléket őrzöm az 1995-ös *Hunyadi János és a déli harangszó* című gyermekrajz-kiállításnak, amelyet Hunyadi János fia, Mátyás születésének 555. évfordulóján szerveztünk. A kiállítás megnyitóján a magyar opera emeleti előcsarnokában felsorakoztak a zeneóvodásaim – ötvenöt kisgyermek –, és mindegyikük egy-egy tortát tartott a kezében, amit a szülei készítettek. Még a kisegér is tortamorzstát falatozott akkor...

A játékoság, a *ludus* akkor csúcsonyosodott ki, amikor egy vedernyi kavicst gyűjtöttem a Szamos medréből... Az óriástorta behozatalakor – én a zeneóvodában használt „kocogó” hangszeremmel (a nyakbavalóként hordott két lyukas kövecskével – szerk. megj.), a szülőház lovagtermében összegyűlt sokaság pedig a kavicsokkal „kísérte” a Kodály Zoltán gyűjtötte nagyszalontai köszöntőt: „Serkenj fel, kegyes nép, mosolyog az hajnal...”

– **Mekkora volt valójában, és hogy készült az óriástorta?**

– A Mátyás Napok nagyon várt mozzanata volt az óriástorta. Több éven keresztül sikerült elővarázsolnunk, mégpedig úgy, hogy felkértem a szülőket – legtöbbször a Waldorf-iskola elemi osztályainak szülői közösségét –, hogy süssenek otthon piskótatésztaalapokat, gyűjtsék össze őket, és aztán az Amaryllis-fiatalok két napig készítették hozzá és kenték rá a krémet, vagy maguk a szülők rakták össze a helyszínen, akár az asztalt is összetoldva, ha kellett. Az első óriástorta elkészítését Octavian Buracu, az Interetnikus Párbeszéd Egyesület elnöke támogatva anyagilag. Buracu úr az első

A híres-nevezetes óriástorta az első Mátyás Napok valamelyikén, és Anikó néni, amint a Bohócot hallgatja. Képek: László Bakk Anikó archívuma

években több alkalommal is támogatt bennünket.

A játékosághoz tartoztak másféle, Mátyást köszöntő gesztusok is, mint például amikor 2012-ben a Fadrusz János alkotta szoborcsoporthoz Géber Sándor galambász felröptette a madarait, vagy mint amikor 2013-ban a király születésének 570. évfordulója alkalmából éppen ennyi lámpást engedtünk fel az égbe a szobor mellett.

– **Mi jellemzi még a Mátyás Napok programsorozatát, milyen elveket követetek?**

– A Mátyás Napok jellegét a kezdet kezdetén úgy határoztuk meg, hogy a rendezvénysorozat legyen mindig *apolitikus, interetnikus és ökumenikus*. Az utóbbi száz évben a város viszonyulása Mátyás király emlékéhez nem volt felhőtlen. Sokan kitörölték volna őt az emlékezetünkől, szobrát fizikailag is eltüntették volna a Főtérrel, és ha ezt nem lehetett, akkor meggyalázták, többször, különféle képpel. Nagyon fontos tudatosítani az emberekben: Mátyás király emléke városunk közös értéke, érdemeinek megismerése, ápolása, népszerűsítése, tisztelete összerdélyi feladat. Amikor csak tehetjük, igyekszünk román vagy német ismerősöket, barátokat is megszólítani és bevonni a Mátyás Napok rendezvénysorozatába akár előadóként, akár közönségnek. Meghívottaink közt több alkalommal szerepeltek az Erdélyben együtt élő etnikumok prominens képviselői, például Marius Tabacu, Smaranda Enache, Elena Șorban, Ilse L. Herbert, Wilfried Schreiber. Én mindig úgy viszonyultam mindenhez, ami Mátyás királlyal kapcsolatos, mintha az uralkodó a kortársunk volna: gyakran elgondoltam, ehhez vagy ahhoz mit szólna, vajon összevonná a

szemöldökét vagy mosolyogna... Ilyen egyszerű tulajdonképpen.

– **Miben áll a Mátyás Napok felekezeti közisége?**

– A tizedik Mátyás Napok után elnökünk, Macalik Arnold kezdeményezésére a gyermeknap, az angol, francia, zsidó, örmény, török nap mellett „templomnapot” is rendeztünk. Évről évre Kolozsvár más-más templomát választottuk, és felkértük a templom lelkipásztorát, hogy gyűlekezetével ünnepeljen velünk. Ez azt jelentette, hogy a Mátyás Napokat záró vasárnapon a szokásos liturgia mellé vagy utána bekerült a reneszánsz zene, vagy a prédikációban említés történt városunk legnagyobb szülöttjéről. A történelmi magyar egyházak szakrális terei közül csak a Szent Mihály-templomban nem voltunk még. Aztán következhetnek a görögkatolikusok.

– **Mit jelent az „ő is a miénk” kifejezés, amit gyakran hallani a Mátyás Napokkal kapcsolatban?**

– A kifejezés Szilágyi N. Zsuzsától származik. A Mátyás Napok szervezését évről évre egy többé-kevésbé állandó kis csapat bonyolította le, de mindig koncentrikus körök alakultak körülöttük ismerősökből, barátokból, lelkes, áldozatkész emberekből, akiknek a Mátyás Napok egy életérzést jelentett. Ki-ki a maga ötlete és tehetsége szerint kapcsolódott be a szervezésbe vagy a programba. Teljes képtelenség lenne mindannyiukat felsorolni, de néhányukat megemlíteném:

Dan Judith (Kolozsvár) zenetanár, Waldorf-tanító és férje, a szép emlékü **Dan Victor** orgonista, akik három fiukkal együtt gyakran muzsikáltak a Mátyás Napokon. Többször tartottak

blockflütés minikoncertet, kiállítás-megnyitót, Judith pedig bevezette a Waldorf-iskolában az óriástorta hagyományát és a „kis Mátyás Napokat”.

Szabó Zsolt (Budapest), a *Musica Profana* együttes művészeti vezetője, aki gyönyörű pszaltériumot (trapéz alakú pengetős hangszer, reneszánsz festményeken angyalok tartják a kezükben, szerk. megj.) készített nekünk – a hangszert most a Madéfalván élő, valamikori Amaryllis-táncosok, Ványolós András (karnagy) és felesége, Orsolya (zenetanár, szopránénekes) használják.

Keresztesi Ildikó (Nagykároly), a Carmina Renascentia régizene-együttes művészeti vezetője, aki Deák Endre együttesének hagyományait viszi tovább mentoruk halála óta, 2012-től. Ildikó volt a Balassi Bálint-emléknapunk énekese 1995-ben. Lánya és fia a 2016-ban újjáalapított Amaryllis együttes alaptáncosai voltak.

Bogáti Bokor Ákos (Nagykároly), az óriástorták egyik készítője. A Yesterdays progresszívrock-együttes alapító vezetőjeként számos reneszánsz dallamot átdolgozott a zenésztársaival, és sikeres koncertet tartott ezekből az egyik Mátyás Napokon.

Wilfried Schreiber (Kolozsvár), a Romániai Német Demokrata Fórum kolozsvári fiókjának egykori elnöke, akinek jóvoltából kezdetben – amíg ki nem nőttük –, a szövetség székházában tartottuk a táncházat.

Bánffy Béla (Kolozsvár), a Natura Paper-vállalkozás tulajdonosa, aki sok éven keresztül értékes ajándékkal látta el a meghívottakat: a műhelyükben készült merített papírra nyomtatott középkori Kolozsvár látképpel.

Kiss Ármánd (Marosvásárhely), a gyermekfoglalkozásokon ő alakította

Mátyás király szülőházának egyik hangulatos kis terme, amelyben éppen az emlékszoba lehetne. Rohonyi D. Iván felvétele

a bohócot. A képzőművészeti egyetem végzőse volt, Ioan Sbârciu növendéke festészet szakon.

A 2009-ben alakult **UniCante** egyetemi kórus és karnagyuk, **Fekete Miklós**, akik azóta is hűséges barátaink: az idén éppen tizedik alkalommal gazdagították a Mátyás Napok műsorát. A Mátyás Napok barátai közé tartozik a kolozsvári **Fonte di Fioia** kamaraegyüttes is, amely a Bánffy-palotában tartotta alakuló koncertjét 2008-ban a Corvinákat bemutató vándorkiállítás megnyitóján, és máskor is muzsikált a Mátyás Napokon (például 2018-ban).

– Melyek a legemlékezetesebb Mátyás Napok számodra, vannak-e kedvenceid?

– Mindegyik évnek megvolt a maga szépsége, izgalma, fénypontja. Az 1995-ös, szám szerint a 3. Mátyás Napok jutottak leghamarabb eszembe, amikor Balassi-estet tartottunk. Zsúfolásig telve volt a magyar opera terme, de késett az egyik meghívott. Rögtönözni kellett a türelmetlenkedő közönségnek. Az üres színpadon hirtelenjében csak az jutott eszembe, hogy megkérdezzem: miért gyűltünk mi itt össze, kit ünnepelünk,

és – a köveimmel kikocogtattam a ritmusát: „Má-tyás ki-rályt”. A terem visszassuttogta: „Má-tyás ki-rályt”. Én jó hangosan megismételtem, amire háromszoros dübörgő „Vivat!” hangzott fel.

– Van-e olyan tervetek, amit még nem sikerült megvalósítanotok?

– Évről évre arra törekedtünk, hogy hangsúlyozzuk Kolozsvár királyi szülőváros jellegét. Mindig igyekeztünk a szülőházban is szervezni történeteket. Köztudomású, hogy Mátyás király szülőháza – amely az évszázadok során otthont adott a szőlősgazdának, majd Szilágyi Erzsébetnek, az újszülött és a kisgyermek Mátyásnak, később néprajzi múzeumnak, szegény sorsú fiatalok kollégiumának –, jelenleg a Képzőművészeti és Formatervezési Egyetem egyik székhelye. Egyrészt, ahhoz, hogy a királyi születésnapról a király szülőházában megemlékezhessünk, minden évben rektori engedélyért kell folyamodnunk, olykor még bérleti díjat is kell fizetnünk. Másrészt a házigazda képzőművészeti egyetem a mai napig csak a nyári vakációban enged be látogatókat az épületbe, és

a látogatási idő nagyon szűk. Ez elég visszaszámunkra, de a város mindenkorai polgáira és a turistákra nézve is.

A tervünk túlmutat a Mátyás Napi ünnepségsorozaton. Negyedszázada foglalkoztatja az Amaryllis Társaságot a Mátyás király szülőházában bárki által látogatható emlékhely létesítésének, esetleg múzeum működtetésének a kérdése. Rég hiányzó színfoltja ez Kolozsvárnak, és nem is akármilyen. Van olyan ötletünk, amely mind az Amaryllis Társaság, mind a képzőművészeti egyetem számára elfogadhatóan rendezhetné a helyzetet: ha a szülőház kertjében felállíthatnánk a *Mátyás király életterei* című kétnyelvű (román, magyar) kiállításunkat, és a látogatók legalább ide beléphetnének, azzal a probléma gordiuszi módon megoldódna. (Ha sikerül, pótolnunk kell még az angollal.)

– **A jó tündér minél előbb teljesítse ezt a kívánságunkat, és éljen soká a kolozsvári Mátyás Napok rendezvénysorozat, szervezőivel és közönségével egyetemben!**

Szilágyi N. Zsuzsa

Amaryllis-történetem

A hogy megpróbálom felidézni a kezdeteket, óhatatlanul eszembe jut a kilencvenes évek hangulata. A város, az emberek még magukon hordozták a '89 előtti idők kopott szürkeségét, bizonytalanságát, szegénységét. Már benne volt a levegőben az új lehetőségek ígérete, de a közösség még nem talált magára, egyelőre csak válaszolt az ingerekre. Érződött a helyben topogás a hirtelen kinyílt kapu előtt. Egyetemisták voltunk, igyekeztünk mindenhol jelen lenni, ahol „történetés” volt, keresgélünk, mérlegeltünk, ismerkedtünk.

Így jutottunk el 1992-ben a *Szabadságban* meghirdetett egyhetes tánckursusra is, amelyet Kovács Gábor szegedi táncművész, zenész tartott. 16. századi *branle*-okat, azaz francia reneszánsz körtáncokat tanulhattunk a Bánffy-palotában, jó hangulatban – és jó társaságban. Soha nem látott újdonság volt számunkra, és valahogy mégis

természetes közegre talált: termékeny talajra hullt a mag. Sokszor gondolkodtam azon, hogy ez minek köszönhető. Talán annak is, hogy mindannyiunk meghatározó gyermekkori élménye volt a hétfő délutánonkénti „magyaradás”, ahol rendszeresen nagy hangsúlyt kapott a régizene, illetve a Csíkszeredai Régizene Fesztivál. A tánckursuson végig az volt az érzésem, hogy végre hozzátanulhatjuk a zenéhez a táncot, a dallamhoz a mozgást, és ezzel válik teljessé a korábbi élmény.

A kurzus végén mindannyian úgy éreztük, ez így nem érhet véget, folytatni szeretnénk. Kinyílt egy világ. László Bakk Anikó – Anikó néni – volt az, aki mindezt összefogta, támogatta, nélküle bizonyára nem lett volna belőle semmi. Novembertől kéthetente táncházakat tartottunk a Német Demokrata Fórum nagytermében. Egyre többen lettünk, kiderült, nagyon sokakat érdekel. A táncház szünetében rendszerint énekeltek, gyertyát gyújtottunk, almát ettünk, családias volt a hangulat. Már az első pillanatoktól kezdve törekedtünk az interetnikusságra, nyitottságra, általában minden elhangzott románul, sőt olykor németül is.

Decemberben Anikó néni felvetette: a következő évben ünnepeljük meg Mátyás király születésnapját. Szerencsén alakult, hogy éppen az 550. évforduló következett. Ekkor választottunk nevet is: az Amaryllis kedvelt virág, motívum, illetve női név volt a reneszánsz korában. Így született meg az a rendezvénysorozat, amelyet ma Mátyás Napokként emlegetünk, s azóta is minden évben megtartunk, és lassan biztos ponttá vált Kolozsvár kulturális életében. A szokásos táncbemutató mellett mindig voltak előadók történelmi, zenei, társadalmi témákban, templomi koncertek, gyerekprogramok, rendszerint hatalmas közönségnek. Sokáig óriástortát is készítettünk, rajta rengeteg gyertyával, és ezt a táncház szünetében, ünnepélyes harsonaszó vagy dobpergés kíséretében behoztuk, és közösen elfogyasztottuk.

Balról jobbra, hátul Szabó Zelmira és Laczi Levente, elől Szabó Anikó, Szilágyi N. Zsuzsa és Galaczi Árpád 1997-ben, Segesváron

A Magyar Nemzeti Múzeum előtt 1999-ben, Budapesten

A korszak iránti érdeklődésünk, a tánc összetalálkozott tehát a város múltjával... Soha jobbkor egyébként, mert javában dült a Funar-korszak, akkor került a provokatív felirat a szobor talapzatára, és emiatt meg az ehhez hasonló otromba gesztusok miatt elég feszült volt a hangulat. Úgy éreztük, ezzel egy kicsit meg is védjük Mátyást, a múltunkat, a méltóságunkat. Voltak nehézségek, majdnem minden évben kérdéses volt, hogy bemehetünk-e ünnepelni a Mátyás-házba, ám ez rendszerint, mint a mesében, valahogy megoldódott. Úgy tűnt, nemcsak mi vigyázunk Mátyásra, hanem ő is ránk...

Eleinte nem nagyon voltak korabeli ruháink, leszámítva a színház-tól kapott néhány leselejtezett, de még

használható darabot. Nekiláttunk a ruhavarrásnak, ami szintén sok élmény és belső anekdota forrását képezte. Egyrészt inkább elszántak, mint tapasztaltak voltunk varrás terén, másrészt pedig akkoriban még nem volt olyan gazdag anyagválaszték, mint amilyenhez most szokva vagyunk. Sok elkunyerált függöny élte akkoriban ruhaként „reneszánszt”... Elsősorban festmények adták az ihletet, ma már az internet korában nyilván jóval könnyebb szakszerű leírásokhoz, szabásmintákhoz jutni. Még nem dolgoztunk, de visszatekintve akkor is folyamatosan időzavarban voltunk, így megesett, hogy némelyik ruhát még a vonaton is varrtuk a fellépésre tartva... Kötéltalpú „espadrilles” cipőink pedig

Amaryllis-csoportkép alapítótaggal 1996-ban, Segesváron

mohón szívták magukba a vizet, és spriccelték szét egy-egy hevesebb gailarde során.

Kovács Gábor segítségével a repertoárunkat is folyamatosan bővítettük, 16. századi olasz táncokat, 17. századi angol kontratáncokat és kevés barokkot tanultunk hozzá. Sok előadásba beépítettünk kisebb commedia dell'arte típusú jeleneteket is, vagy megpróbáltunk valamilyen történetet elmondani a táncokon keresztül. Nagy élmény volt, hogy sorra kapcsolatba kerülhettünk, felléphettünk olyan, általunk nagyra tartott régizene-együttesekkel, mint a nagykárolyi Collegium, a bukaresti Lyceum Consort, a baróti Kájoni Consort, az udvarhelyi Juvenalis, a budapesti Musica Historica, illetve Musica Profana – és jó volt látni (és hallani) a kolozsvári Mínum Együttes létrejöttét.

*Bárhol tudtunk táncolni,
ahol egy kis hely akadt,
legyen az állomás
váróterme, füves tisztás,
romos pince,
félreeső iroda.*

Sorra kaptuk felkéréseket, többször felléptünk a segesvári középkor-fesztiválon, a Szent György Napokon, a Csíkszeredai Régizene Fesztiválon, illetve a KMSZ különböző rendezvényein. Az életre szóló élményeket nehéz rangsorolni, de volt néhány – más-más okból – emlékezetes előadás: a nagykárolyi kastélybeli (1996), amelyet a különleges helyszín és a Collegium vendégszeretete, szép muzsikája tett feledhetetlenné, vagy Budapesten, a Magyar Kultúra Alapítvány Corvin-termében tartott kétrészes koncert (1998), ahol három együttes (Musica Historica, Collegium, Mínum) és Kobzos Kiss Tamás zenélt nekünk. A kolozsvári színházban tartott Balassi-műsor (1995) is fontos mérföldkő volt az életünkben, sokat jelentett, hogy immár „igazi” színpadon is táncolhatunk, kellékekkel, díszlettel, színházi apparátussal.

Rendszeres alkalmaink mellett számos rendezvényen, diáktáborban, gólyabálokon tartottunk táncházakat. Mindig nagyon sokan voltak, a rekord talán a segesvári, amikor egy egész tér, több száz ember táncolt velünk – sőt később felvételre nélkülünk is, mert indult a vonatunk...

Bárhol tudtunk táncolni, ahol egy kis hely akadt, legyen az állomás váróterme, füves tisztás, romos pince, félreeső

A Múzeumok Majálisa elnevezésű rendezvényen 1999-ben, Budapesten. A kép előterében Szabó Anikó (háttal) és Szilágyi N. Zsuzsa (szemből).
Képek: az Amaryllis együttes blogja

iroda. És – ha kellett – zene nélkül is tudtunk próbálni, ha gyorsan le kellett járni egy-egy táncot a térformák miatt. Bennünk szólt a zene...

Sok jeles alkalom és megtisztelő felkérés jellemezte ezt az időszakot. Mégis, ha teljesen őszinte akarok lenni, el kell mondanom, hogy a legeslegjobbak a hétköznapiak voltak, a társulati lét, a próbák, a rohanás, az „úton levés” a kitűzött közös célok felé, egy-egy új koreográfia, a ruhavarrás, az életre szóló barátságok és az éjszakába nyúló közös beszélgetések, éneklések, vacsorák. Jó volt megélni, hogy adni tudunk, és nagyon sokan örülnek nekünk, hogy megállítanak az utcán, és megkérdezik, mikor lesz a következő táncház.

Itt kellene felsorolnom a neveket. Szerettem volna mindenkit megemlíteni, mert ebben a történetben minden szereplő fontos, de csak írtam egymás után a neveket, és nem jutottam

a végére... Reménytelen próbálkozásnak tűnt, és senkit sem akartam kifelejtetni. (Van egy Amaryllis-krónikánk, amelyet szinte az első naptól kezdve vezettünk, csak úgy, magunknak. Elsősorban „hajónapló”, de jól dokumentálja, hogy éppen kik alkották az együttest, hol és mikor léptünk fel. Ennek egy része most online is hozzáférhető itt: <http://amaryllisegyuttes.blogspot.hu/>.)

Az Amaryllis azért is nehezen körülírható, mert a vonzáskörébe tartozó emberek révén ezer és ezer szállal kapcsolódott és kapcsolódik más csoportokhoz, kezdeményezésekhez is. Arra jutottam, hogy valójában két Amaryllis van: az egyik a színpadon látható mindenkori együttes, a másik pedig az előző holdudvara és erőforrása, az a rengeteg ember, akinek önzetlen segítése, biztatása vagy egyszerűen támogató jelenléte végigkísérte és kíséri a

történetünket. Akiiket egyszerűen csak úgy emlegetünk: „ő is a miénk”.

Sajnos októberben szomorú veszteség ért bennünket: hosszas betegség után elvesztettük egyik alapító tagunkat, később az újrászülető együttes művészeti vezetőjét, Szabó Anikót. Az ő több évtizedes barátsága az Amaryllistól kapott egyik legértékesebb kincsem. Csendesen fénylő egyéniség volt, az a fajta ember, akinek csöndje empátiát, szeretetet és valami megtanulhatatlan, ősi bölcsességet rejtett, akivel szavak nélkül is lehetett beszélgetni. Gyönyörűen, szívből táncolt, könnyedén, mintha nem is a földön járt volna. El sem tudom képzelni, milyen lesz úgy Kolozsvárra menni, hogy nem találkozunk – ugyanakkor úgy érzem, mindig itt van velem, mert nélküle, az Amaryllis nélkül nem lennék az, aki most vagyok.

Tóth Klára

Tánc a virágos mezőn

Szabó Anikóra emlékezünk, aki együtt nőtt fel az Amaryllisszel

Sz

abó Anikó 1970. április 26-án született Szatmárnémetiben. Gyerekként nagyon szeretett szabadon tornázni, azonban az iskolában a tornasport követelményeit durvának érezte, ezért ezt nem folytatta. Érettségi után Kolozsvárra jött tanulni. Az egyetem elvégzését követően a Tipo Holding cégnél, majd a Gloria nyomdánál dolgozott, végül a *Verbum Kiadó* törzelszerkesztője lett. A *Vasárnap* című katolikus hetilap mellett számos, a kiadónál megjelent könyv neki köszönheti szép arculatát. A szabadidejében ugyancsak a szépséget kereste: sokoldalú, kreatív egyéniséget mindig gazdagította valamilyen tanfolyamon, képzésen, majd bőkezűen továbbadta tudását, megosztotta velünk élményeit, ránk sugározta szeretetét. A kolozsvári Amaryllis historikus táncegyüttes alapító tagja, táncosa, és egy bizonyos időszakban a művészeti vezetője is volt. Anikó táncos szakmai portréját vele készült beszélgetések részleteiből és jó barátok visszaemlékezéseiből próbáltuk felvázolni.

Anikó és a tánc

1992 tavaszán először tartottak Erdélyben historikus táncanfolyamot, majd ősztől a fiatalok kérésére, László Bakk Anikó zenetanár ötletére, a népi táncházak mintájára régizenés táncesteket. A kéthetente megrendezett historikus táncház hamarosan nagyon népszerűvé vált, és hosszú éveken át működött.

Amikor az Amaryllis Társaság 2019 őszén újraindította a reneszánsz táncházat – természetesen Szabó Anikó irányításával –, Nagy-Hintós Diana, a *Szabadság* napilap munkatársa interjút készített vele. (Összeköt, közösséggé formál a tánc és az ének. www.szabadsag.ro, 2019. október 25.) Ebből a beszélgetésből először az derül ki, hogyan talált rá Anikó a reneszánsz táncokra, mi vonzotta őt ehhez a különleges műfajhoz. Anikó a diákbentlakásból indult el erre az útra a szobatársai hívására,

kezében frissen vásárolt furulyájával, hogy a régizenés táncházban muzsikáljon. Bátorralanul állt be a táncba, nem sokára viszont saját magát is meglepte: sikerült megtanulnia a táncokat, és azonnal meg is szerette azokat.

„Annak idején engem leginkább ezeknek a táncházaknak a hangulata fogott meg. Lámpalázias alkat vagyok, így minden egyes fellépés nagy izgalommal járt. Ezért is szerettem jobban a táncházat, hiszen itt teljes mértékben átadhattam magam a táncolásnak, és közben sok jó emberrel ismerkedhettem meg” – mondta. Anikó ezután arról mesélt Dianának, mit nyújthat testileg, lelkileg a reneszánsz tánc annak, aki gyakorolja:

„A ritmus, a mozgás természetes a testünkben. A tánc egy elemi kifejezési forma, mélyen belénk van gyökerezve. Örömet, bánatot, szenvedélyt egyaránt ki lehet fejezni a táncsal. Természetes módon harmóniába kerülünk saját magunkkal és a környezetünkkel. A tánc és az ének összeköt, közösséggé formál. A tánc gyógyító lehet. Legfontosabb eleme a táncos belső világa, a lélek, amit te adsz bele a táncba, és ez lesz a gyógyulás forrása. A tánc erőt, magabiztosságot, sugárzást, gyengédséget, befogadást, nyitottságot ad a táncosnak.”

„A reneszánsz tánc egyik előnyének tartanám, hogy nemcsak nádszálkarcsú hölgyek sajátíthatják el, hanem nőiesebb idomokkal megáldott nőknek is jól áll. Aki szeret táncolni, az az egész lényén keresztül sugárzik, függetlenül attól, milyen alkatú. Gondoljunk csak a Brueghel-festményekre, sőt belőlük az életöröm. Akinek van lehetősége nemcsak megtanulni ezeket a táncokat, hanem reneszánsz jelmezbe bújni, meg tapasztalhatja, hogy ilyen alkalmakkor a nemesebbik énünk kerül felszínre” – tette hozzá.

Egy évvel ezelőtt Molnár-Gál Katalin beszélgetett Anikóval életútjáról (*Érzem, hogy öröm tölti ki a lelkemet*. www.romkat.ro, 2024. március 3.):

Szabó Anikó (1970–2024).
Bethlendi Tamás felvétele

Balról jobbra: Juhász Csilla, Szilágyi N. Zsuzsa és Szabó Anikó 1999-ben Kolozsváron, a Mátyás Napokon. Kép: az Amaryllis együttes blogja

„A szabadidőmet egyre nagyobb mértékben foglalta el a tánc. Érdekes, hogy a reneszánsz kor zenéje vonzott elsősorban. A barokkot is nagyon szeretem, de az sokkal merevebb, kötöttebb, a zene is jóval díszesebb, de mégis korlátolt. Ilyen szempontból a reneszánsz sokkal nyitottabb. A reneszánszban olyan művészeti ágra találtam, amelyben nem azt éreztem, hogy elapad, hanem hogy minél többet kapsz belőle, annál jobban ki nyílik, annál több szépséget tud feltárni. A táncban is. Pont azért, mert ott is mindig azt éreztem, hogy nem születtem azzal az adottsággal, hogy jó táncos legyek, és nagyon sokat dolgoztam érte, hogy eljussak oda, ahova eljutottam. Amikor már sokan családot alapítottak – ez az én életemben nem alakult így –, az új táncosok teljes bizalommal kértek, hogy tanítsam őket. Minél többet csinálod azt, amit szívesen csinálsz, amire időt, energiát fordítasz, abban jó leszel. Nekem ilyen volt a tánc.”

„Az Amaryllis nyomot hagyott a világban”

A régizene- és táncklub – ahogyan eleinte hívatkoztak ezekre a találkozásokra a szervezők és a résztvevők – 1992-ben indult, 1993 januárjában választott nevet magának, és 1993. február 24-én az Amaryllis-klub fiataljai már előadtak néhány táncot. Merre vitte az út Anikót, mi volt a következő „tánclépése”? Tudjuk: az Amaryllis együttesrel a szépség felsőbb fokára lépett. Szilágyi N. Zsuzsa, az Amaryllis valamikori táncosa 1992-től 1999-ig (azután 2022-ig Anikó) krónikát vezetett az együttes életéről: részletesen feljegyezte

a próbák, előadások szakmai vonatkozásait, és persze a baráti társaság által átélt élményeket, humoros helyzeteket is). Zsuzsa feljegyzéseiből idézünk.

1993. április 4., vasárnap – A táncsoport létrehozása. „Mivel számos meghívást kaptunk, felmerült a táncsoport létrehozásának gondolata. Anál is inkább, mert a meghívások között voltak olyanok is (mint például a segessvári), amelyekre már egy bizonyos fokú minőség is kellett. Húsz ember kezdett el komolyabban dolgozni (Bethlendi Júlia, Laczi Levente; Macalik Kunigunda, Fehér Árpád; Szabó Anikó, László Bakk Áron; Tóth Mari, Filip Ignác; Szatmári Ildikó, Orendi István; Bálint Emese, Kovács József; Szabó Zelmira, Hunor; Magyarosi Enikő, Forró Albert; Krámlí Judit, Török Zoltán; Szilágyi N. Zsuzsa, Galaczi Árpád). Próbáinkat eleinte a Német Demokrata Fórumnál tartottuk, majd később a Magyar Állami Opera balett-termében.”

Az első kolozsvári reneszánsz táncanfolyam és a tánccházai gyakorlások után Anikó folyamatosan továbbképezte magát: év közben többnyire Kolozsváron, de részt vett több nyári tánc táborban is (például Homoródon, Kisdisznódon, Szentendrén, Egerszalókon).

1994. augusztus eleje. „Itt volt Gábor és az együttese, egy hétig táncokat tanultunk és a meglévőket csiszoltuk. Ekkor tanultuk a So ben mi ch'a bon tempo, Lucretia Favorita, Branle Torche, Branle Charlotte, Petit riense táncokat és az Allemande egy új változatát. Nagyon hasznos volt ez az intenzív hét. Megbeszéltük, hogy mit fogunk táncolni a Balassi-napokon, mi illik korban a műsorba. Elhatároztuk, hogy majd jövő

nyáron rendezünk velük egy közös turnét itthon és Magyarországon.”

2025 márciusában Zsuzsa hozzátette: „Az első szakaszban nem volt művészeti vezetőnk, közösen dolgoztunk a Gábortól kapott instrukciók alapján. Pont ez volt a jó benne, hogy összeadtuk a közös tudásunkat, ötleteinket, kijavítottuk egymást annak szellemében, hogy ki mit jegyzett meg Gábor szavai-ból. Jegyzeteltünk, volt egy közös táncfüzetünk (ahova általában Galaczi Árpád jegyezte le a táncokat). A közösen kitalált műsorokban hihetetlen energia volt, mert mindannyian részesei voltunk a folyamatoknak. (...)”

„Itt volt Gábor...”, azaz Kovács Gábor zenész és táncoktató Magyarországról. Ő tartotta azt a bizonyos első kolozsvári historikus táncanfolyamot 1992-ben, amelynek nyomán beindult a reneszánsz táncok kultusza Erdélyben, és rendre megszülettek az ilyen jellegű együttesek. Gábor zenetanári, karvezetői pályája mellett, annak kezdete, 1990 óta intenzíven foglalkozik a reneszánsz és a barokk kor táncainak történetével és előadói gyakorlatával. Különleges szaktudását Londonban, a Guildhall School of Music and Drama intézetben sajátította el, majd 2006-ban Észak-írországban doktorált tánc történetéből. Jelenleg a Szegedi Tudományegyetem Bartók Béla Művészeti Karának tanára és az egyetem kórusának karnagya. Az évek során számos régizene- és/vagy -tánc együttes művészeti vezetője, több kórus karnagya volt. Számtalan kurzust tartott Magyarországon és Erdélyben, a Csíkszeredai Régizene Fesztivál keretében is.

„Aki szeret táncolni,
az az egész lényén
keresztül sugárzik,
függetlenül attól,
milyen alkatú...”

Az első kolozsvári tanfolyamot rendszeres együttműködés követte: Gábor éveken át (1993–1996, 2007) két-három havonta ellátogatott Kolozsvárra, tökéletesítette az Amaryllis együttes tagjainak tánc tudását. Az Amaryllis őt tekintti mentorának.

Kovács Gáborral 2024-ben beszélgettem a Csíkszeredai Régizene Fesztiválon. Először arról érdeklődtem tőle, milyen élmény volt az Amaryllis tagjaival dolgoznia, miben állt a közös munka szépsége, esetleg nehézsége. „Az Amaryllis különböző generációival

A megújult Amaryllyis 2020 februárjában a 28. Mátyás Napokon, a kolozsvári Néprajzi Múzeumban.
Kép: Lupescu Radu

találkoztam. Anikóékkal – az első egyetemista nemzedékkel – nagyszerű volt. Ők lelkesek voltak, végtelen energiával. Hosszú órákon keresztül tudtam velük dolgozni a részleteken. Én elég részletes, minuciózus próbákat tartottam nekik, mert amikor az ember fiatal, akkor még túl szigorú. Hajtottam őket rendesen, ők pedig bírták, és állítólag tetszett is nekik. Úgyhogy nagyon jó volt velük dolgozni. Az utánuk következő generációk már csak időnként igényelték a segítségemet.”

Hogyan alakult a táncosok további pályája? – kérdeztem Gábortól. „A legfogékonyabbak, legügyesebbek Anikó, Zsuzsa és Juhász Csilla voltak. Gyönyörűen táncoltak mind a hárman. Tulajdonképpen Csilla már a következő generáció. 2000 őszén mindhárman beiratkoztak arra az akkreditált historikus táncanfolyamra, amelyet pedagógusoknak tartottam Budapesten, és 2002-ben sikeresen el is végeztek azt: táncoktatói diplomát szereztek” – felelte.

A budapesti képzés után Anikó és Csilla alaposan belekóstoltak a barokk táncokba is az Académie de Sablé által Bukarestben, majd Kolozsváron szervezett kurzuson (tanárok: Françoise Denieau, illetve Bérengère Bodéan), valamint a Soproni Régizenei Napok keretében tartott barokktánc-kurzuson (tanár: Széll Rita).

Tudásukat, mint szorgos méhek a virágport, mindig mindenhol haza hozták, és továbbadták az együttes tagjainak. „2001-ben kontratáncokat mutattak be, egész hosszú, nagyon sok táncból álló, ügyesen összefűzött műsort. Elegen voltak a zenészek is, színes, ötletes program volt. Amit láttam tőlük, az tetszett. Nem mindennel értettem

egyet, de tetszett. Nagyra tartom őket” – tette hozzá Gábor.

Anikóék nem csak az Amaryllyisen belül működtek. „Mindennapi kenyérkereső munkája mellett Anikónak volt ideje és energiája a '90-es évek végén Csillával együtt továbbvinni a nagyenyedi Collegium Gabrielse historikus zene- és táncegyüttes tagjainak képzését (amelyet László Bakk Áron, Tóth Mária és Filip Ignác kezdett el). A kétezres évek elején Anikó dévai lelkes fiataloknak adta tovább a tudását. A dévai Renaissance zene- és táncegyüttes 18 éve folyamatosan működik (a 33. Mátyás Napokon is felléptek)” – egészíti ki a történetet Anikó néni.

Az Amaryllyis táncegyüttes szinte egy évtizeden át sikeresen működött. 2002-ben Anikó lett a művészeti vezetője.

Az Amaryllyis táncegyüttes szinte egy évtizeden át sikeresen működött. 2002-ben Anikó lett a művészeti vezetője. Rengeteg próbát, előadást, táncház-vezetést, továbbképzést tudhattak maguk mögött, megbecsülés és szeretet övezte őket, bárhol léptek fel. Szakmai átalakulások következtében újabb tíz éven át nem hallottuk az együttes nevét, de szerencsére tagjainak a többsége továbbra is táncolt. Először a 2004 és 2008 közt működő, az Amaryllyis utódának tekinthető Passamezzo Historikus Együttesben, majd 2009-től a szintén „Amaryllyis-hajtásnak” mondható Passeggióban. Amikor Anikó hosszabb szünet után visszatért táncolni, barátai

biztatásának is köszönhetően 2016-ban újraindította az Amaryllyist, amellyel még jó öt-hat évig dolgozott. Az Amaryllyis jelenleg önálló együttesként nem szerepel, tagjai viszont a Passeggióhoz csatlakozva táncolnak, és zenészeik is aktívak. Mindenképp örülhetünk, hogy az Amaryllyis – bármennyi ideig is – létezett, akár az eredeti, akár az új. „Hogy nyomot hagyott a világban, abban biztos vagyok... Ha ebben nekem volt egy pici szerepem az elején, arra büszke vagyok... Nem éltünk hiába” – mondta végül Kovács Gábor.

„Jobban átélem a zenét tánc közben”

Ugyancsak a tavalyi régizene-fesztivál idején beszélgettem a Madéfalván élő Ványolós házaspárral. Orsolya zenetanár a csíkszeredai Nagy István Művészeti Középiskolában, de alkalomadtán zongorista, organista és szopránénekes is. Férje, András a Madéfalvi Schola Gregoriana gyermekkórus és a Lux Aurumque Kamarakórus karnagya, valamint a csíki zenetanárokból álló Ars pro Toto Énekegyüttes tagja. Ványolósék és a kórusok rendszeres fellépői a fesztiválnak, a kolozsvári Mátyás Napokon is gyakran szerepeltek. Orsolya és András 1997–1998 körül, kolozsvári diák éveikben csatlakoztak az Amaryllyishez, ahol Anikó és Csilla irányítása alatt kezdték elsajátítani a reneszánsz tánclepiéseket, illetve amikor éppen zeneszre volt szüksége a csoportnak, akkor muzsikáltak.

Kedves ismerőseimet arról kérdeztem, milyen hangulata volt a próbáknak, milyen élmény volt Anikóval mint táncanarral dolgozni. Orsi: „A próbák olyanok voltak, hogy soha nem néztük az órát... és mindig kiderült, hogy körülbelül éjfél van, és alig tudjuk hazavonsolni magunkat... Végtelenségbe nyúló, nagyon intenzív próbák voltak. Ha éppen nem mi voltunk a szóló pár, akinek külön táncot kellett megtanulnia, akkor egyebet ismételtünk. Ha éppen nem fellépésre készültünk, akkor is folyamatosan gyakoroltunk, hetente legalább egy alkalommal volt próbánk. Anikó nagyon tapintatos volt, ugyanakkor határozott. Mindig ragaszkodott ahhoz, amit elgondolt, amit meg akart valósítani, viszont alázattal dolgozott. Inkább bátorítani kellett őt, hogy fogjon kicsit szigorúbban minket, mondja ki nyugodtan a bírálatát, hogy haladjon az együttes.”

András: „Tánc közben létrejön egy közösség, ami fantasztikus módon együtt

lélegzik, átvitt értelemben, de konkrétan, fizikailag is. A tánc, túl azon, hogy szellemi és lelki közösség, egyben fizikai közösség is. Amikor a táncosok együtt mozdulnak és összetalálkoznak, az nehezen elmondható élmény, misztérium. Emellett nagyon fontosná vált számomra, hogy a zenét megtapasztaljam mozgásban (...) Ma is azért szeretek táncolni, mert jobban átélem, megélem a zenét közben, ezáltal pedig jobban megértem a zene struktúráját is. (...) feladatnak tekintem, hogy a zenének a táncon, a mozgáson keresztül jobb megértését másoknak is átadjam. Nagy ajándék volt számomra, hogy a sok feszültség, frusztráció, ami gyermekkoromtól felgyűlt bennem, azt a zene és a tánc feloldotta valamilyen módon, valamennyire. Az, hogy teljesebbé váltam, biztosan ennek is köszönhető.”

Több, mint hobby, majdnem hivatás

Az alábbiakban Filip Ignác, a Csíkszeredai Régizene Fesztivál művészeti igazgatója sorait olvashatják. Filip Ignác Kolozsváron kezdte pályáját zenetanárként a '90-es évek elején. Tanári munkája mellett akkoriban a saját együttesét, a középiskolásokból álló Choreát vezette, de a régizene- és táncok művelése révén – nagy valószínűséggel Anikó néni közbenjárásával – hamarosan összebarátkoztak az Amaryllis-tagokkal. Ezek után az Amaryllis sokszor táncolt Filip Ignác későbbi együttese, a sepsiszentgyörgyi Codex muzsikájára.

„Szabó Anikó az Amaryllis táncegyüttesben szerzett tudását a Csíkszeredai Régizenei Nyári Egyetemen is kamatoztatta, ahol hét egymást követő évben reneszánsz és barokk táncot tanított 2012 és 2018 között. A nyári egyetem 2008-ban indult Filip Ignác kezdeményezésére a Hargita Megyei Kulturális Központ szervezésében, ahol kezdetben Kovács Gábor oktatta a táncot. Ugyanaz a Kovács Gábor, aki 1992-ben László Bakk Anikó és Filip Ignác meghívására először tanított Romániában reneszánsz táncot Kolozsváron, amelynek résztvevőiből alakult később az Amaryllis együttes. Anikó a Csíkszeredai Régizene Fesztivállal párhuzamosan zajló eseményeken hat napon át napi két kurzuson oktatta a „szép mozgást” reggel 8.30 és 9.30 között a Régizenei Nyári Egyetem minden résztvevő hangszerese és énekese számára, majd 10 és 13 óra között főtárgyként a historikus

táncra feliratkozott diákok számára. A nyári egyetem záróhangversenyein a tánckurzus résztvevői is bemutatták tudásban és mozgásban való gyarapodásukat. A Régizene Fesztivál hagyományosan reneszánsz tánc házzal zárult minden évben, amelyet Anikó vezetett.

Anikó többször fellépett párjával, Szutor Péterrel a Codex Régizene Együttes előadásain, amelyek a reneszánsz táncok varázsát adták tovább a felnőtteknek, valamint leckeangversenyek keretében a gyermekeknek. A zenés-táncos mesejátékok az udvari-népi táncok párhuzamait mutatták be a csíkszeredai és a sepsiszentgyörgyi előadásokon.”

*Nagy utat tett meg
a félénk egyetemista,
aki alig mert beállni
a tánc házzban a körbe,
amíg oda jutott,
hogy oktathatta
a korabeli táncokat.*

Anikó amatőrként kezdte a táncolást, majd egyre komolyabban foglalkozott vele. A táncos, tánc házvezető, táncoktató gyönyörű muzsikával és mozdulatokkal teli, de vívódásoktól sem mentes kanyargós útjának állomásai – az eredeti Amaryllis, a Passamezzo, a Passeggio, és az új Amaryllis – után, amelyeket rendkívüli szorgalommal és kitartással

ért el, 2019-ben újabb „tánc lépésre” szánta el magát:

„(...) amikor elindult a táncművészeti szak a kolozsvári Sapientia-n, felkértek, hogy tanítsak. Nagyon tetszett, hogy nem szakbarbárokat akarnak kiképezni, hanem arra törekednek, kóstoljanak bele mindenféle műfajba, és menet közben döntsék el, hogy milyen irányba akarnak továbbhaladni. Persze a Sapientia-n a fő hangsúly a néptáncon van, de ugyanúgy helye van a kortársnak, a balettnek, és én is így kerültem bele a tánc tanításba, mivel a kezdetek kezdete a reneszánsz. Azért csak a reneszánsz és nem korábbi, mert ekkor kezdték el feljegyezni.” (Érzem, hogy öröm tölti ki a lelkemet, www.romkat.ro, 2024. március 3.)

Nagy utat tett meg a félénk egyetemista, aki alig mert beállni a tánc házzban a körbe, amíg oda jutott, hogy egyetemi szinten oktathatta a korabeli táncokat. Sajnos, betegsége miatt ez utóbbi munkát már csak nagyon rövid ideig folytathatta. A „stafétabotot” valamikori táncos csoport- és tanuló társa, a Passeggio együttes vezetője, Juhász Csilla vette át tőle. Ő adja tovább most a Sapientia EMTE diákjainak a régi korok mozgáskultúrájában szerzett gazdag tapasztalatát és gyakorlatát. Amikor pedig a Passeggio alkalmanként kiegészül az Amaryllis elárvult táncosaival és muzsikusaival, és újra együtt van a társaság két fele, amely valaha egyetlen Amaryllis-szárból „virágzott” ki, olyankor bezárul a kör, összeilleszkedik a körív két vége, akárcsak egy szép reneszánsz koreográfiában.

Szabó Anikó táncos párjával és hűséges társával, Szutor Péterrel az új Amaryllis fellépésén 2018-ban, Vajdahunyad várában. Bíró István felvétele

Juhász Csilla Ibolya

A Passeggio Historikus Táncegyüttes története

A kolozsvári Apáczai Csere János Elméleti Líceum kilencedikes diákja voltam 1992-ben, amikor egy nap az iskola folyosóján megpillantottam egy plakátot. Az iskola zenetanára, Filip Ignác és felesége, Mária reneszánsz táncoktatást hirdetett. Többen is jelentkeztünk az osztályból, aztán valószínűleg Ignác, vagyis Náci különös humorának is köszönhetően évekig a Chorea tagjai maradtunk. Rendezőkkel dolgoztunk, fesztiválokon vettünk részt (Csíkszeredai Régizene Fesztivál, Szárnyas Sárkány Fesztivál, Nyírbátor). Később az együttes vezetését László Bakk Áron vette át.

Érettségi után néhányan a Chorea tagjai közül benéztünk egy Amaryllis-táncpróbára, és ottragadtunk. 1996 és 2004 között aktív tagja voltam a kolozsvári Amaryllis táncegyüttesnek, ahol rengeteg fellépésben, utazásban, továbbképzésben volt részem, és sok baráttra találtam. Hálás vagyok ezekért az élményekért.

2004-ben az Amaryllis táncegyüttes kivált az Amaryllis Baráti Társaságból, és Passamezzo néven folytatta tevékenységét. A Passamezzo táncegyüttes művészeti vezetője Szabó Anikó volt, zenei vezetője pedig Szabó Mária. Kis időre rá Szabó Anikó személyes okokra hivatkozva visszavonult az együttes életéből. Ezek után kértek meg engem, hogy vegyem át a Passamezzo együttes vezetését. Sok előadás született ebben az időszakban is, mind hazai (Brassó, Kolozsvár, Csíkszereda, Székelyudvarhely, Sepsiszentgyörgy, Segesvár, Nagybánya), mind külföldi (Magyarország, Szerbia, Szlovákia, Ausztria, Norvégia) helyszíneken voltak fellépéseink.

Az évek során sokszor ütköztünk abba a jelenségbe, hogy különböző régizene-együttesek szerettek volna a táncosokkal közös előadást, így megváltunk a Passamezzo zenészeitől, és 2009-ben megalakult a Passeggio táncegyüttes. A kolozsvári Passeggio

Érettségi után néhányan
a Chorea tagjai közül
benéztünk egy
Amaryllis-táncpróbára,
és ottragadtunk.

A Passeggio együttes a Szent Erzsébet-bálon Kolozsváron, 2019-ben. Mátyás Péter Győző felvétele

Életkép az *In Taberna* című előadásunkból, Brassó, 2015. Kép: a Passeggio együttes Facebook-oldala

historikus táncegyüttes kezdetétől a 13–19. századi Európa történeti zenéjére, táncára, viseletére és ezek hazai változataira összpontosítja a figyelmét. Az együttes célja az, hogy újjáélessze a régmúlt századok hangulatát a nagyközönséget is célzó különböző tevékenységek – fesztiválok, historikus táncokat ismertető előadások, táncházak, középkori játékok – révén. A zene, a koreográfiák és a táncosok által készített jelmezek mind korabeli forrásokon alapszanak.

Az együttes vezetője és koreográfusa jómagam vagyok. Immár 32 éve táncolom és oktatom a történelmi táncokat. A reneszánsz táncok mellett a barokk táncok éltetése, ismertetése is nagyon fontos szerepet kap együttesünk életében. A Passeggio tagjai nem profi táncosok, nem ez a szakmájuk. Természetesen a Passeggiót (amint azelőtt a Passamezzót, illetve az Amaryl-list) nagyrészt egyetemisták alkotják. A csoport összetétele gyakran változik, de mindig lelkes fiatalok jönnek, akiket a reneszánsz táncok iránti kíváncsiság, elkötelezettség irányít. Ők azt vallják magukról: „Ha profik lennénk, valószínűleg nem táncolnánk ekkora örömmel. Természetesen ez nem azt jelenti, hogy nem törekszünk a tökéletességre. Szabadidőnk egy részét a táncolásnak

szenteljük, és mivel szívesen találkozunk, ezekből az együttlétekből előadások születnek. Úgy táncolunk, ahogy azt a régmúlt korokban tették. Nem néptáncot, hanem valamivel régebbi táncokat táncolunk. Több száz éves tánclépéseket, koreográfiákat fejtünk meg. Néha, a táncokat félretéve, mással is szeretünk foglalkozni. Ilyenkor képzőművészeti albumokat nézegetünk, s ezekből ihletet merítve varrjuk meg a jelmezeinket. Eljátszadozunk a színekkel. Célunk nem az, hogy visszatérjünk a múltba, csupán színfoltokat szeretnénk mutatni a 13–19. század kultúrájából a mai ember számára.”

Mit jelent az együttesünk neve? A passamezzo egy 16. századi olasz tánc neve, amely passeggio és mutanza részekből áll. Végül is a Passamezzónak vagyunk egy része... Ha pontosan lefordítjuk olasz nyelvből, a passeggio szó gyaloglást jelent. A sok gyaloglás során a Passeggio táncegyüttes számos kisebb-nagyobb lélegzetű előadást állított össze, amelyeknek jómagam voltam a koreográfusa. Felsorolnék néhányat: *Modus Vivendi* – rendező: Kocsis Tünde, zenészek: Florisca Levente (ütőhangszerek, gitár), Kelemen Gábor (hegedű), Jakabffy Kristóf (cselló); *Fedelta d'Amore* – zenészek: Oláh Mátyás (cselló), Florisca Levente (ütőhangszerek), Kelemen

Gábor (hegedű); *In Taberna* – zene: Arany Zoltán (Debrecen); *Iter in tempore* – rendező: Kocsis Tünde, zenészek: Codex Ensemble (Sepsiszentgyörgy), Musica Historica (Budapest); *De ha élne Mátyás király...* – dramaturgia: Bertóti Johanna, zenészek: a Báthory Líceum Régizene Együttese, Fürgölő Zenekar (Csíkszereda); *Windsori víg nők* – rendező: Kádár Elemér, zenészek: a Fonte di Gioia kamaraegyüttes (Kolozsvár).

Az együttes tagjai kedvtelésből táncolnak, nekem viszont szakmám és hivatásom. Ebből eredően amikor csak alkalmam nyílik, igyekszem tökéletesíteni a tudásomat különböző továbbképző tanfolyamokon: 2000–2002: reneszánsz és barokk tánckurzus Kovács Gáborral, Budapesten; 2008: reneszánsz és barokk tánckurzus Mary Collins koreográfussal, Ringve International Summer Course, Norvégia; 2008: barokk tánckurzus Françoise Denieau táncoktatóval, Academie de Sable, Bukarest; 2011: barokk tánckurzus Bérengère Bodenan táncoktatóval, Academie de Sable, Kolozsvár. Ezeken a tanfolyamokon ismerkedtem meg a barokk táncokkal, amelyek azóta is a kedvenceim, mert ezek a táncok egyediek, különös módon fejlesztik a kéz-láb összhangot, a memóriát és a ritmusérzéklet.

Mit jelent az együttesünk neve? A passamezzo egy 16. századi olasz tánc neve, amely passeggio és mutanza részekből áll. Végül is a Passamezzónak vagyunk egy része... A passeggio szó gyaloglást jelent.

Mint minden művészeti ág működését, sajnos a koronavírus-járvány a mi tevékenységünket is leállította. Most próbálunk újraéledni. Minden fiatal vagy középkorú hölgyet és urat nagy szeretettel várunk a próbáinkra. Terveink közé tartozik újra reneszánsz tánc-koreográfiákkal díszíteni egy ismert mesét. Legközelebb májusban lépünk fel az Apáczai-napokon. Erre az alkalomra is igyekszünk számunkra is új táncokat kidolgozni, megtanulni, bemutatni.

Az Amaryllyis, a Passamezzo, a Passeggio táncegyütteseknek mind ez volt, és ez a hivatása: fejlődni, és nem hagyni elhalni, de megszerettetni a történelmi táncokat a nagyközönséggel.

Csörsz Rumen István

Belső térben

A Musica Historica együttes és az Amaryllis

Össze se tudnánk számolni, hányféle szállal kapcsolódik a Mátyás Napokhoz és az Amaryllis-műhelyhez a Musica Historica együttes. Hogy mi minden hangzott el Kolozsváron először 37 éves pályánk során. Vannak kitüntetett helyek, alkalmak, közösségek, ahová öröm (és kihívás) új darabokat vinni. Akár még kialakulófélben is. Hinni abban, hogy a közös pillanat összeforrasztja és hitelesíti, hogy elnyeri értelmét. A magunkfajta budapesti zenekarnak is megvannak az ilyen „számvató” helyei, a Nemzeti Múzeum sétálókoncertjein (1997-től) például tucatszám debütáltak olyan feldolgozásaink, amelyek utána állandó repertoárdarabokká váltak.

Úgy hozta az élet, hogy Kolozsvárra csak 1995-ben jutottunk el átutazóban, majd hangszerrel a kézben 1998-ban. Addigra a város nevét már sokszor emlegettük énekszóban, többek között drága mesterünkkel, Kobzos Kiss Tamással közösen Tótfalusi Kis Miklós *Siralmas panaszában* – ezt végül sose

játszottunk el együtt a Kincses Városban. Olvastunk róla ezernyi dolgot, sorolni tudtuk a nevezetességeit, de nem volt róla közös élményünk.

Az Amaryllis tagjaival Csíkszeredában barátkoztunk össze a Régizene Fesztiválon, s több szép közös táncházat tartottunk. A legnevezetesebbet 1996-ban, Segesvár főterén, ahol a Phoenix rockegyüttes koncertjéhez már beszerelték az erősítést, de mi is használhattuk. A téren ezrek álltak, úgyhogy jó kérdés volt: vajon megmozgatható-e ennyi ember egy reneszánsz táncházban? Az Amaryllis erre is talált megoldást. Ketten fentről, a mikrofonból irányították a tömeget románul, a többi táncos pedig elvegyült a közönségben, és belülről kezdték mozgatni őket. A színpadról úgy tűnt, hogy a műemlékváros átalakul egy reneszánsz Woodstockká, az utcákon hömpölyögnek az emberek, és örülnek annak, aminek egykor a franciák és angolok örvendtek, köztük talán néhány magyar peregrinus. A jelenben

Több szép közös táncházat tartottunk. A legnevezetesebbet 1996-ban, Segesvár főterén, ahol a Phoenix rockegyüttes koncertjéhez már beszerelték az erősítést, de mi is használhattuk.

Az Amaryllis és a Musica Historica a Transylvania Renata program keretében a Magyar Nemzeti Múzeum dísztermében szerepelt 1998-ban, Budapesten

A Farkas utcának jól állnak a középkori táncok. Zenél a Musica Historica, táncol az Amaryllis, 2002 májusában

pedig immár *mindenkié* volt. Pályánk első évtizedében sok ilyen különleges pillanatban lehetett részünk, hatásuk máig érezhető.

Mégis nagyon vártuk az első kolozsvári fellépést, amelyre 1998. március 7-én került sor. A Mátyás-emlékéhez kapcsolódó program a *Transsylvania Renata* címet viselte, s a kétrészes nyitóelőadást a Magyar Operában tartották. A nagykárolyi Collegium és a kolozsvári Mínum muzsikált, Budapestről Kobzos Kiss Tamás és mi érkezünk. Néhány táncot is kísértünk, köztük a *Casulle la nouvelle*-t, amelyet később oly sokszor játszottunk. Júliusban Csíkszeredában egy teljes közös műsort adtunk az Amaryllisszel Luxemburgi Zsigmond korától Mátyás király időszakáig, sokféle táncsal színesítve. Augusztusban Segesváron találkoztunk, ahol a Mínum együttesel közösen, roppant méretű zenekarral kísértük a reneszánsz táncokat. Csak úgy porzott és döngött a lepusztult padló, amelyen táncosok ugrottak-forogtak! Ugyanezt a műsort október 17-én Budapesten is színre vittük a Magyar Kultúra Alapítvány székházában. Ismét közreműködött Kobzos Kiss Tamás és a nagykárolyi Collegium – fájó belegondolni, hányan nincsenek már az élők sorában az aznap csoportképről... Másnap a Magyar Nemzeti Múzeum dísztermében adtuk elő a műsor részleteit, sok-sok néző szeme láttára idézve a *Transsylvania*

Renata gondolatot Caroso, Negri és Lupi táncaival.

1999. március 6-án alkalmi felállásban bekapcsolódtunk Monteverdi *Tirsi e Clori* című ballettójának felújításába, amelynek koreográfiáját Kovács Gábor készítette. Őt már 1994 óta jól ismertük a szolnoki Primavera Reneszánsz Táncegyüttes táncmestereként, a tankönyvének kottáit addigra szinte végigjátszottuk. Ez évben ráadásul együtt muzsikáltunk vele (lévén kiváló énekes, furulyás és csembalista), valamint Öllerer Ágnessel, Chereji Szilárdal, Macalik Arnoldal és Abigéllal. Az énekszólókat Vas Berenisz – sajnos már ő sincs köztünk – és Takács András énekelte. A sikeres koncert és az azt követő záróbuli eredményeképp e sorok írójának hamarosan a személyes sorsa is összekapcsolódott az Amaryllis egyik vezéralakjával, Szilágyi N. Zsuzsával.

Az Amaryllisszel és a Canlar – 16–17. századi török klasszikus zenét játszó együttesel közös fellépések április 21-én Kolozsváron, majd 23–24-én Sepsiszentgyörgyön folytatódtak. Május 16-án Budapesten, a Nemzeti Múzeum kertjében, Arany János szobránál mutathattuk be *Balli Amoros*i című műsorunkat, benne a *Tirsi e Clori* felújításával. A *Múzeumok Majális*ának több száz fős közönsége a közös pályánk egyik legnagyobb sikerű előadását láthatta. Július elején Nyírbátorban dolgozhattunk együtt a Szárnyas Sárkány Fesztiválon,

majd onnan utaztunk együtt Csíkszeredába.

Kolozsvárra legközelebb 2000-ben vezetett a zenekar útja. Kobzos Kiss Tamás és e sorok írója kétszemélyes műsort adott február 26-án Mátyás király szülőházában, s a Musica Historica ugyanitt lépett fel március 4-én. Dél előtt Chrétien de Troyes lovagregényének könyvbemutatóját tartottuk a műfordító, Vaskó Péter és a házigazda, Demény Péter társaságában, délután pedig *Ének a pincéhez* című, farsangi, bordicsérő műsorunkat adtuk elő – Erdélyben első ízben. (Egy év múlva jelent meg CD-n *Bonum vinum* címmel.) Őriástorta, táncház, közös vigalom zárta a szép napot.

...a Mínum, a Codex és a Musica Historica tagjai, összesen tizennégyen kísérték az Amaryllis Country dances című új műsorát.

2001-ben a „TransHist” felállás két alkalommal is színpadra lépett. Február 17-én a *Fin’ amour* című koncerten Macalik Abigél, Macalik Arnold, Chereji Szilárd és e sorok írója adott elő középkori trubadúrzenét (ősformáját Kobzos Kiss Tamással és Csányi Tamással hármásban mutattuk be 2000-ben). Február 25-én egyesültek a zenekarok, s a Mínum, a Codex és a Musica Historica tagjai, összesen tizennégyen kísérték az Amaryllis *Country dances* című új műsorát. Az angol kontratánokból és vokális művekből szőtt program John Playford tánckönyve (*The English Dancing Master*) első kiadásának 350. évfordulója előtt tisztelgett. A karneváli forgatagban a reneszánsz „bandát” néhány álrúhas hangszer is kiegészítette: szájharmonika, *quena* (indián furulyaféle), *chajchas* (láma-körmökből készült csörgő). Áprilisban Sepsiszentgyörgyön megismételtük a programot a Szent György Napokon. Az Amaryllis ez év nyarán Miskolcon, a Vox Artis Fesztiválon, majd a Diósgyőri Történelmi Forgatag vendégeként is fellépett a Musica Historica és Kobzos Kiss Tamás társaságában. Ezúttal egy másik kísérleti repertoárral: középkori táncdallamokra készült, részben néptáncelemekből építkező koreográfiákkal, majd a 15. századi tánckönyvek néhány ritka darabjával. Szeptemberben Enyingen, a Tinódi Sebestyén Református Iskolában léptünk

Kobzos Kiss Tamással közös muzsikálásunk 2004-ben az egyik legemlékezetesebb Mátyás-ünnepi mozzanat számunkra. Képek: Musica Historica / Archívum

fel közösen, természetesen táncházzal zárva az estét.

2002. február 25-én a Gheorghe Dima konzervatóriumban, 26-án pedig a Mátyás-szülőházban tartottunk reneszánsz táncbemutatókat olasz, francia és német repertoárral. Ezt követően Bukarestbe utaztunk, ahol az Ady Endre Líceumban az előző év terméséből színpadra vittük a „TransHist” trubadúrkoncertjét, majd az Amaryllis egyórás programját 15–17. századi táncokkal. Májusban ismét Kolozsvárra jöhettünk, 3-án középkori udvari muzsika mellett ekkor mutattuk be Jakabffy Tamás vezetésével, a Schola Gregoriana Monostorinensis vendégeként Guillaume de Machaut *Missa de Notre-Dame*-ját a Kálvária-templom gótikus boltozatai alatt. 4-én a Farkas utcai romkertben középkori térzenét és táncbemutatót tartottunk – vendégünk volt a budapesti Garabonciás táncegyüttes –, 5-én pedig Nagyenyeden léphettünk fel együtt. Itt készült az a zenekari csoportkép, amely új középkori CD-nk, az *Amor ey* (2003) füzetében látható (Ványolós András énekes-táncos barátunknak köszönjük).

Július 25-én Egerben léptünk fel az Amaryllis teljes csapatával: délelőtt a vár udvarán egy reneszánsz programmal, délután pedig a Dobó tér nagyszínpadán kontratáncokkal. A társulat innen vonult át Egerszalókra, ahol közös barátunk, Sík Péter „Ceti” parasztházában többnapos alkotótábor következett Kovács Gábor vezetésével. Ennek eredményeképp született meg a Cesare Negri 1602-ben, épp 400 éve kiadott tánckönyvének javát színpadra állító *Le*

Grazie d' Amore előadás, melyet október 25-én mutattunk be Kolozsváron. A zenekar ismét több társulattól verbuválódott, csembalón például Szabó Mária, gambán Salat-Zakariás Soma játszott, ma már mindketten világhírű szólisták és tanárok. Jól emlékszem, hogy a kottákat részben a vonaton, részben Kolozsváron, Apósom számítógépén véglegesítettem.

2004 az egyik legemlékezetesebb Mátyás Napok számunkra. Kobzos Kiss Tamással két különböző műsorral léphettünk fel Kolozsváron.

2003-ban a XI. Mátyás Napokon muzsikálhattunk: március 1-jén a Szülőházban *Dámák és banyák. Régi magyar lányok és asszonyok viselt dolgai* (XVII–XIX. század) című műsorunkat adtuk elő, ez ismét erdélyi ősbemutató volt. Másnap a Dima konzervatóriumban közös táncesten és táncházban muzsikáltunk középkori, reneszánsz és barokk stílusban.

2004 az egyik legemlékezetesebb Mátyás Napok számunkra. Kobzos Kiss Tamással két különböző műsorral léphettünk fel Kolozsváron (sőt egy rögtönzött harmadik műsort is adtunk a Brassai Líceumban). Február 28-án a Mátyás-házban a 13. századi diákdalok közismert gyűjteményét, a *Carmina*

Buranát idéztük fel, 29-én – mivel 2004 szökőév volt – a Magyar Operában adhattunk nagyszabású koncertet vele és az Amaryllisszal Balassi Bálint emlékére. A költő énekelt versei mellett a közönség ízelítőt kapott 16. századi olasz és német reneszánsz táncokból, sőt lengyel és magyar zenére készült koreográfiákat is láthatott.

Néhány év kihagyással – habár szüntelen barátság és eszmecserék mellett – legközelebb 2009-ben játszottunk a Mátyás Napokon. A 2008-as Reneszánsz Év utórezgéseként március 1-jén bemutathattuk a Mátyás-kort idéző koncertünk néhány részletét a nagy király szülőházában. Ez volt pontosan az ezredik Musica Historica-fellépés, felejthetetlen emlék. Előző évben ünnepeltük huszadik születésnapunkat, melyre az Amaryllis több tagja Budapestre jött – s maradt közös ünnepelnivaló a következő évre is. Aznap este Brassai Sámuel felújított csellójának átadóünnepségén léptünk fel az unitárius templomban. 2012-ben ismét jubileumi találkozásra került sor, amikor az Amaryllis alapításának 20. évfordulóját ünnepeltük közös muzsikával és táncházzal, ismét a szülőházban. 2014-ben a reneszánsz és moldvai táncházakba kapcsolódtunk be. Négy évvel később, 2018. február 24-én, Mátyás napján a Hunyadiak korát idéző műsorunkat újítottuk fel a szülőházban, majd a szokott módon táncház következett. (Ez évben a Kolozsvári Magyar Napokon is felléphettünk a Bánffy-palota udvarán.)

Noha az utóbbi hét évben zenekarként nem jártunk a Kincses Városban (csak egyenként, de nem is mindnyájan), naponta érezzük az ottani barátok közelségét. A közös tervek, álmok megkeresik a csatornákat, amelyeken újra és újra felszínre törhetnek. Ilyen lehetőség minden évben a csíkszeredai Régizene Nyári Egyetem, ahol egyrészt az Amaryllis-tagok, illetve gyermekeik többsége megfordult. A Fehér család például 2022-ben barokk kamarazene-karként lépett fel Széplaki Zoltán mentorálása mellett. Másrészt sok éven át Szabó Anikó vezette a reneszánsz tánc-kurzust, akivel számos hajdani kolozsvári koreográfiát sikerült felújítani, néha húsz főt meghaladó hatalmas tánccsoportokkal. A zenekari kíséretet ilyenkor szintén a kurzushallgatók adták. A mai Amaryllist saját zenekara kíséri, magunk pedig Budapesten újra-indíthattuk reneszánsz táncházunkat Szilágyi N. Zsuzsa vezetésével. Az Anikó néni által sokszor említett szellemgyűrű tehát számunkra mindennapi valóság.

Kurta József

Historia Viva

Avagy az Amaryllis Társaság egykori Schola Calviniana protestáns gregorián kórusa

Magyar protestáns gregorián?

Az

egyetemes komolyzenei repertórium fontos részét képezi a *gregorián*. Azonban az egyetemes gregoriánnumon belül a 16. századtól a Kárpát-medencében egy olyan egyházzenei, liturgikus jelenség jött létre, amely speciálisan magyar sajátossággá vált: a magyar protestáns egyházak a nyugati mintáktól eltérően nem szakítottak a középkori latin liturgia hagyományaival, hanem azt anyanyelvre fordítva, a hitelvekhez igazítva tovább használták. Ezt a zenei örökséget nevezzük összefoglaló néven *protestáns gregoriánnum*nak.

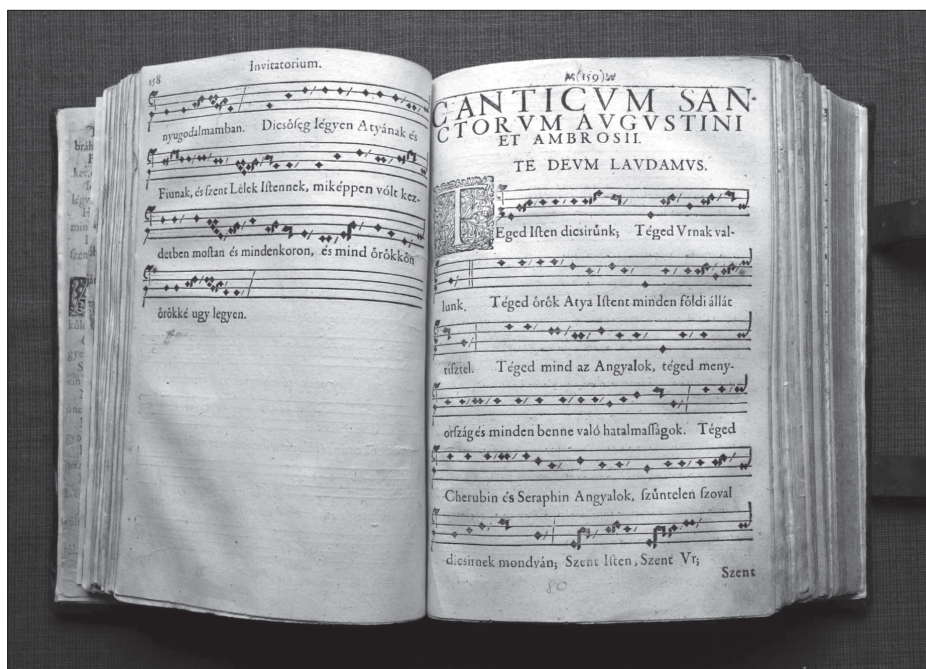
A magyar zenei tudományosság és a szakirodalom viszonylag későn ismerte fel ennek a liturgikus műfajnak a meglétét és jelentőségét. Korábban az a nézet volt elterjedt, hogy a gregorián éneklés gyakorlata abbamaradt a 17. században, főleg a puritanizmus hatására. Ehhez

képest a fennmaradt nyomtatványok és kottás kéziratok, valamint a levéltári források arról tanúskodnak, hogy még a 19. század fordulóján, néhol még később is, több-kevesebb jelentőséggel és előfordulással, de gyakorlatban volt ez az egyházzenei örökség.

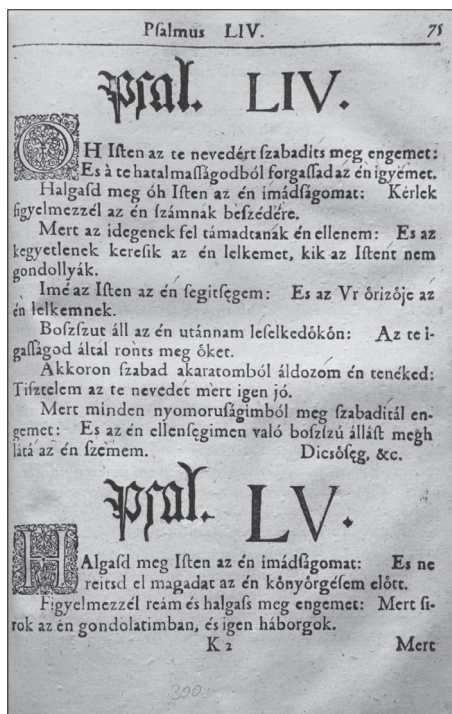
A gregorián ének történetének fontos állomása az eredetileg latin nyelvű tételek nemzeti nyelvekre fordítása.¹ Ennek az egyházzenei és liturgiátörténeti mozzanatnak a motivációja kapcsán idézte Czeglédy Sándor a következő, egy 17. századi német énekeskönyvben olvasható gondolatot: „mutata musica in templis mutatur etiam doctrinae genus” – azaz, ha megváltoztatod a templomokban a zenét (éneklést), a tanítás jellege is megváltozik.²

Noha a reformáció előtti időkből is ismeretesek magyar nyelvű liturgikus tételek, kétségtelen, hogy az anyanyelvű éneklés, liturgia és prédikálás bevezetését a reformáció végezte el. Huszár

Noha a reformáció előtti időkből is ismeretesek magyar nyelvű liturgikus tételek, az anyanyelvű éneklés, liturgia és prédikálás bevezetését a reformáció végezte el.

Lapok az 1636-os Öreg graduálból

Lapok az 1574-es Komjáti graduálból. Képek: Szilágyi Ákos

Gál 1574-es Komjáti graduáljában olvashatjuk a következő mondatot: „E psalmust mi eképpen csináltuk ritmussal való énekbe, azokért, akik csak magyar módra való versekkel akarják énekelni.”³ A reformáció istentiszteleti formáinak, az énektételek fordításainak, kontrafaktumainak létrejöttében ennek értelmében a gyülekezetek igénye is közrejátszott, így az egyház részéről érkező anyanyelvű keresztyén tanítás és a hívek részéről az arra való igény szerencsésen találkozott.

A gregorián ének, mint szellemiség és énekkultúra jellemzően az egyházi latinitás keretében alakult ki, emiatt nagyon szorosan kötődik a latin nyelvhez.

A gregorián dallam a középkori gyakorlatban túlnyomórészt latin szöveghez kapcsolódva élt, vele együtt született. Azonban a középkor vége felé az egyházi reformtörekvések hatására sorra mutatkoztak olyan törekvések, hogy a szövegeket átültessék nemzeti nyelvekre is: először német és cseh, később svéd, norvég, angol nyelvű gregorián énekekkel találkozunk. A gregorián ének, mint szellemiség és

énekkultúra jellemzően az egyházi latinitás keretében alakult ki, emiatt nagyon szorosan kötődik a latin nyelvhez. A magyar reformáció anyanyelvi törekvései révén mégis létrejött egy sajátos liturgikus forma, amely a latin nyelv gondolatmenetéhez, prozódijához, ritmusához hozzáöntött zenei műfaj szintje egészében átültette magyarra.⁴ Így lett az egyik leggazdagabb anyanyelvű gregorián énekanyag a 16–17. századi magyarországi protestáns egyházaké, akik mintegy 1000 dallamot énekeltek anyanyelvre fordítva.

Annak ellenére, hogy a latin nyelv nyelvtana, prozódiaja, ritmusa, a rövid és hosszú szótagok váltakozása is szorosan magához láncolja ezt a zenét, a protestáns istentiszteletek anyanyelvre fordított szövegei ráillettek a gregorián formakészletre, ugyanakkor egyszerűbbé, és ezáltal közérthetőbbé is tették. Ferenczi Ilona megfogalmazása szerint a magyar nyelvű gregorián megörökölte a latin nyelvű őseitől az olyan alapvető tulajdonságokat, mint az egyszerűség, objektivitás és tisztaság.⁵ Mint funkcionális liturgikus zene, a gregorián mindig egyszerre hordozott zenei és spirituális üzenetet.

A középkorban azoknak, akik a latint anyanyelvi szinten tudták, minden zenei frázis egyszerre szólt az értelműkhöz, a közvetített tartalom, és az érzelmeikhez, a zenei hallás által. A két szétválaszthatatlanul összefonódva idézte elő ennek az énekműfajnak az

érzelmi, lelki hatását. Mindez anyanyelven előadva és hallgatva – liturgikus gondolkodással: átélve – akadálytalanul közvetítődött magyar közegben is, immár a latin nyelv ismeretének feltétele nélkül. Ezzel egy remek eszközzé vált a reformációnak, annak dacára és ugyanakkor éppen az által, hogy a középkori – római katolikus – egyház liturgikus örökségét képezte.

Konfesszionális

A reformáció nem hirtelen, dátumhoz köthetően robbant be a késő középkori nyugati keresztyénség és társadalom életébe, hanem teológiai, társadalmi és politikai fejlemények, folyamatok összefüggéseként jelentkezett. Ugyanígy az egyház szertartási életének kérdésében is sokrétűségről, dinamizmusról, meglévő struktúrák megőrzéséről vagy új szempontok szerinti átalakításáról beszélhetünk. Olyan folyamatokról, amelyeket a hitbéli-teológiai meggyőződés, az egyházi hagyományok, esetleg jogrendek érdekérvényesítése, egymásnak feszülése, és a regionális szociokulturális adottságok egyaránt alakítottak.

A reformáció előfutárai, majd megvalósítói körében az anyanyelvűség kérdése elsődleges volt, de karöltve járt a konfesszionális szempontokkal. A gregorián énekek átörökítése során a felekezeti szempontok fokozottan érvényesültek a római katolikus hitelveknek megfelelő énektételek átformálásában. A fordítás során elmaradtak a protestáns hitelvekkel nem egyező szövegrészek. Ilyenek például a Szűz Mária és a szentek tiszteletével kapcsolatos szövegek.

A református egyházfelfogás szerint a hívőnek a megkereszteltet egyetemes papsága által közvetlen és személyes kapcsolata van Jézus Krisztussal, mint feltámadott Úrral, aki a Szentlélek által részesíti az ő jelenlétében a hívő embert. Tehát nincsen szükség közbenjárókra. Ez az egyházértelmezés a kegyességi kultúrában is jelentős változást hozott, és a szentek tiszteletének elvetését és a mariológia kérdésének átértelmezését eredményezte. Zenei példaként utalhatunk Huszár Gál 1574-es graduáljában a húsvéti liturgia elején az *Örülj és örvendezz keresztyéneknek gyülekezeti kezdőtű*, introitusra utaló antifonára, amely a *Regina Coeli letare* Mária-antifonából lett átalakítva.⁶

A rendkívül hangsúlyos Sola Scriptura (kizárólag a Szentírás) elve itt fokozottan érvényesülhetett: a gregorián

énekszövegek a szakirodalom szerint kb. 80%-ban bibliai szövegek vagy azok parafrázisai. A magyar énektételek szövegei ugyanolyan szorosan kötődnek a bibliai szövegekhez, sok esetben, például a zsoltárok, egyes antifonák stb. esetében szóról szóra követik a Vizsolyi Biblia (1590) szövegkészletét.

A konfesszionalitás érvényesítésének egyik érdekes jelensége, amelyre Karasszon Dezső hívta fel a figyelmet egyik előadásában, hogy a mise állandó részeként elhangzó Agnus Dei elmarad, ill. más funkciót kap a református liturgiában, feltételezhetően azért, hogy az eredetileg az áldoztatáskor, az ostya megtörésekor elhangzó énektétel kapcsán a hívek ne asszociáljanak az úrvacsorai jegyek átlényegülésére, ezzel is elkerülve a reformátorok által elutasított transzszubsztanciáció gondolatát.

A protestáns gregoriánium utóélete

A protestáns gregorián ének műfajának térvészése nem jelentette a gregorián tételek teljes eltűnését az erdélyi protestáns egyházak életéből. Számos gregorián dallam került át a későbbi gyülekezeti énekeskönyvek anyagába, ennek feldolgozása külön tanulmányt érdemelne.

A Schola Calviniana 2005 októberében szerveződött Kolozsvárt, az Amaryllis Társaság baráti köréből, az egykori „Kálvin Schola” utódként.

Azokon a helyeken, ahol a vallásos közösség igényelte, továbbra is fennmaradt a passió és lamentatio éneklése. Több egyházközséget is ismerünk (lásd a magyarberkeszi, bánffyhungyadi, a kiskapusi, oltszakadati, siklói egyházközségek esetét), ahol a 20. században is elhangzottak a nagyheti tételek. Az esetek többségében változott az előadásnak a helye, ideje, terjedelme, de lényegében ugyanazzal a céllal és merjük kimondani: haszonnal történt.

A gregoriánium, és azon belül a protestáns gregoriánium magyarországi és erdélyi kutatásának lett egy jelentős hozadéka: ezek az énektételek

kezdték élőben is megszólalni. Részből a helyükön, liturgikus keretben, templomokban, részben pedig előadásokon, bemutatókon, funkcióváltással, a népszerűsítés szándékával. Az alábbiakban a teljesség igénye nélkül az egyik ilyen erdélyi gregorián schola történetét tekintjük át. Ezen kívül több formáció is működött és működik még mindig Erdély-szerte, amelyeknek az énekrepertóriumában a protestáns gregoriánium tételei is szerepeltek.⁷

A kolozsvári Schola Calviniana

A talán nem a legjobb névválasztású gregorián formáció a kétezres évek közepén néhány évig képviselte Erdélyben az autentikusnak mondható magyar protestáns gregoriániumot. A Schola Calviniana 2005 októberében szerveződött Kolozsvárt, az Amaryllis Társaság baráti köréből, az egykori „Kálvin Schola” (2002–2004) utódként. Működése idején Erdély egyetlen, Kolozsvárt működő gregorián kórusa, a Schola Gregoriana Monostorinensis mellett a Schola Calviniana a magyar protestáns gregoriániumot elevenítette fel, a kornak megfelelően.

Énekrepertóriumuk kizárólag az 1636-os ún. *Öreg graduál* anyagán alapult, az eredeti – szükség szerint javított – kottaanyag felhasználásával.⁸ A schola célkitűzése ennek az egyedülálló énekkincsnek az ápolása, a hagyományok feltárása és bemutatása volt. Az erdélyi liturgiátörténet népszerűsítése az Amaryllis Társaság Historia Viva projektjének a keretében történt, rendszeres fellépésekkel a Kolozsvári Mátyás Napok keretében, a helyi és más erdélyi templomokban, különböző fesztiválokon és rendezvényeken, az esetek többségében a liturgiába ágyazott szolgálattal.

A schola cantus magistere Ványolós András (a Schola Gregoriana Monostorinensis tagja, énekes, zenepedagógus, reneszánsz és barokk tánc-szakértő) volt, tagjai között egyaránt voltak tanult zenészek és énekesek és lelkes amatőrök. A schola 2009 után felbomlott.

Historia Viva

Az Amaryllis Társaság tevékenységének egy jelentős része volt a protestáns gregoriánium bemutatása és éltetése, amelynek sajnálatos módon a

vége-szakadása után nem lett folytatása. Az éneklés a gregorián örökség éltetésén túl alkalmat adott az emberi és baráti kapcsolatok ápolására is, mind a Társaságon és kóruson belül, mind az Erdélyben és azon kívül működő kórusok körében. Csak remélni lehet, hogy a fiatalok közül néhányan újra felfedezik ezt az örökséget, és előbb-utóbb szerveződik köré egy schola is.

Jegyzetek

- 1 A magyar nyelvű gregorián kutatásának eredményei nem találtak túl nagy visszhangra a nemzetközi szakmai fórumokon. Ferenczi Ilona állapította meg, hogy a gregoriánnal foglalkozó lexikoncikk nem is említi, hogy a latin nyelvű gregorián tételeit több európai nemzet is anyanyelvre fordította. Vö. Ferenczi Ilona: *A bölcsesség kezdete az Úr félelme: Magyar nyelvű antifonák 16–17. századi kéziratokban és nyomtatványokban, énekeskönyvekben és graduálokban*. Bölcsészettudományi Kutatóközpont Zenetudományi Intézet, Eötvös Loránd Kutatási Hálózat, Budapest, 2021. 12. o.
- 2 Czeglédy Sándor: Megifjodó öreg graduálok. *Confessio* 1978/4. 74.
- 3 Huszár Gál: *A keresztyéni gyülekezetben való isteni dicséret és imádságok*. Komjáti 1574. III r.
- 4 Jakabffy Tamás: A gregorián ének – ismeretlen tulajdonunk. *Kis Tükör* 2006. május. 6–8.
- 5 Ferenczi 2021. 13.
- 6 Huszár Gál 1574. f. 251v.
- 7 Kurta József: A protestáns gregoriánium utóélete az erdélyi kortárs egyházzenei életben. *Studia Universitatis Babeş-Bolyai Theologia Reformata Transylvanica* 2023. LXVIII. évf. 1. sz. 146–155.
- 8 A legjelentősebb nyomtatott protestáns gregorián szerkönyv (graduál), az ún. *Öreg graduál* Keserői Dajka János és Geleji Katona István református püspökök szerkesztésében 1636-ban jelent meg Gyulafehérváron. Nevét a kötet címlapján szereplő *öreg* kifejezésből nyerte, amely a maga korában *nagy* jelentéssel is bírt, tehát ez esetben *nagy graduál* értelemben volt használatos: *Az keresztyéni üdvözítő hitnek egy nyomában járó igazsághoz intéztetett ékes ritmusú himnuszokkal, prófétai lélektől szerzetetett szent zsoltárokkal, örvendetes nótájú prózákkal és több sok nemű született nyelvünkre fordított lelki dicséretekkel és esztendőtszakai templombéli kegyes ceremóniákkal tökéletesen megtöltetett öreg Graduál*. Történetére és tartalmára nézve lásd: Kurta József: *Az Öreg Graduál századai Erdélyben*. Erdélyi Református Egyháztörténeti Füzetek 8. A Kolozsvári Protestáns Teológiai Intézet Protestáns Egyháztörténeti Tanszékének kiadványsorozata. Szerk. Buzogány Dezső. Kolozsvár, 2002.

Kovács Gábor

Siege of Buda, Siege of Porta Bella

Egy magyar vonatkozású tánc a 17–18. századi angol country dance gyűjteményekben

Noha a 17. század népszerű polgári táncainak sokasága ismert és kutatott a historikus táncokkal foglalkozók (történészek és táncosok) körében, és az is közismert, hogy e rövid, de annál népszerűbb koreográfiák címadási szokásai időnként meglepetésekkel szolgálnak, a kutató mégis különösen értékes „fogásnak” könyvelheti el, ha olyan különlegességre bukkan, mint ez a Buda ostromára reflektáló kis tánc. Annak ellenére, hogy a 17–18. században számos kiadásban szerepel, a Siege of Buda címet csupán egyetlen tanulmányban¹ említik, ott is csak a felsorolás szintjén.

A tánc népszerűségét bizonyítja, hogy John Playford és John Young country dance gyűjteményeinek² 11 kiadásában (1686³, 1690, 1695, 1698, 1701, 1703, 1706, 1709, 1713, 1716, 1721) kapott helyet. Ritka példája egy koreográfia fennmaradásának, hogy még 1747-ben is megjelenik a country dance-ok két további kiadásában,⁴ „Siege of Porta Bella” címmel. A koreográfia és a zene minden forrásban ugyanaz.

A country dance műfaja legalább az Erzsébet-korig nyúlik vissza. Számos

utalás van arra, hogy a királynő azzal szórakoztatta magát, hogy nézte, ahogy a szolgálói country dance-ot táncolnak.⁵

Thomas Heywood *Woman Killed with Kindness* című darabjának (1607) egy jelenetében néhány polgár arról vitatkozik, hogy mit táncoljanak. A javaslatok között a korszak néhány kedvelt country dance-ának címe szerepel. Ezeknek részletes leírását ekkor még nem találjuk, az első koreográfiák 1651-től jelennek meg John Playford *The English Dancing Master* című sorozatának számos kiadásában, majd 1686-ban bekövetkezett halála után az utódai által kiadott kötetekben.

A 17. század első évtizedeiből kevés country dance-ra vonatkozó utalást találunk. Ezek leginkább a zenei gyűjteményekben előforduló néhány olyan dallamot jelentik, amely a Playford-kiadások koreográfiáival azonos címet visel, vagy egyszerűen csak country dance-ként jelölik. Playford gyűjteményének első kiadását 1650-ben hirdették meg.⁶ Margaret Dean-Smith szerint a kiadványokban az „angol” jelző kapja a legnagyobb jelentőséget, mivel a szerzőnek alapvető célja volt, hogy jelezze: a kollekció egy teljesen más táncípust képvisel, mint az Európa-szerte kedvelt francia stílus. Ez azért volt fontos, mert a vándorló francia táncmesterek a 17. század második felében elsősorban a francia udvarból származó stílust igyekeztek széles körben népszerűsíteni. Ez olykor azzal is járt, hogy az angol és francia kiadványokat csak a címük különböztette meg.

Figyelemre méltó, hogy a tánc szerzője a magyar főváros visszafoglalásának tényére (1686) még ugyanabban az évben reagált! Ez nem csoda, hiszen a budai csata Európa-szerte nagy érdeklődésre tartott számot, amint azt a korabeli írásos beszámolók is bizonyítják.⁷ Bár Anglia nem volt közvetlenül érintett a Habsburgok, a törökök és

(147)

Siege of Buda. Longways for as many as will. ♪♪♪♪

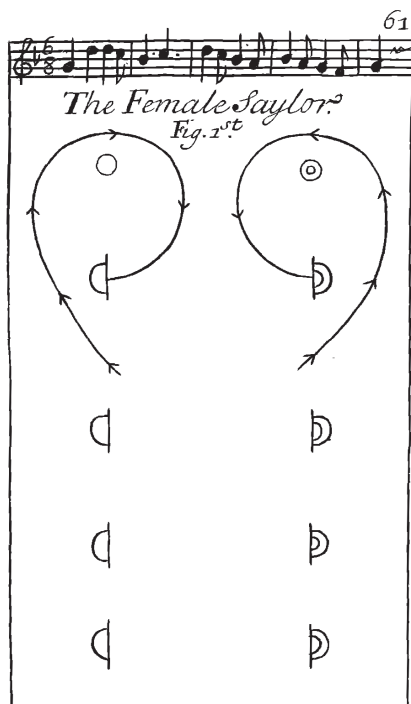

The 1. cu back to back, and the 2. cu. at the same time do the like, then 1. and 2. man back to back, the we. doing the like at the same time.

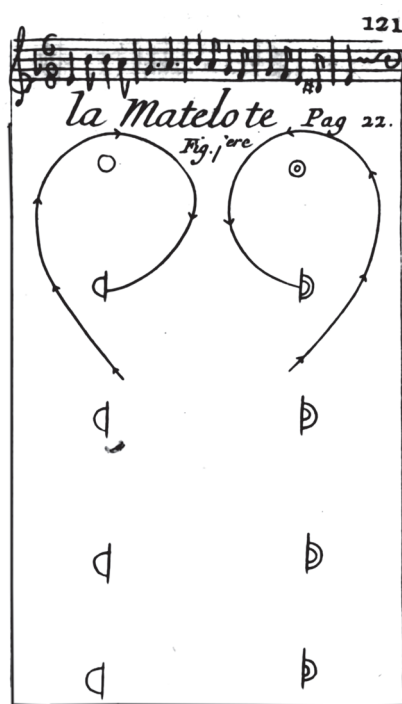
The 1. and 2. man take hands, the we. doing the like, and change over, then fall back and cross over with their Partners, then all four take hands and go quite round, and the 1. cu. to their Partners, and to cast off.

O 2

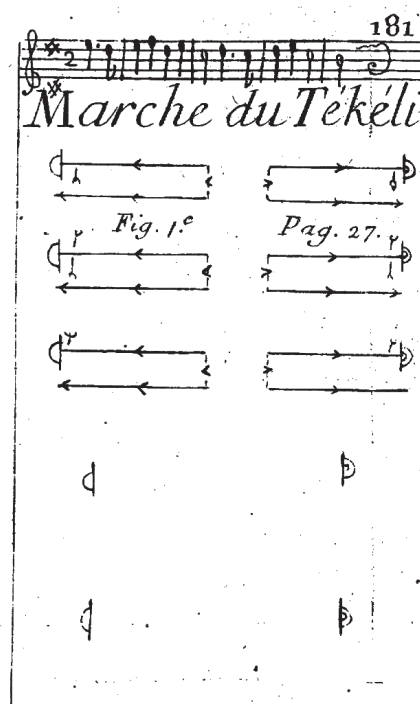
The Siege of Buda. John Playford: *The English Dancing Master* (1698)

The Female Sailor. John Essex: For the Further Improvement of Dancing (1710)

La Matelote. Raoul Auger Feuillet: Recueil de Contredanses (1706)

Marche du Tékéli. DezaisSr: Recueil de Nouvelles Contredanses (1712)

Magyarország közötti politikai konfliktusokban, a magyar felkelés hatása ott is érezhető volt.⁸ Köpeczi Béla (1976) megemlíti, hogy a magyarországi háború politikai kérdés volt Angliában, olyannyira, hogy 1689-ben egy hivatalos véleményben⁹ az alsóházban is referáltak róla. A tánc 1686-os megjelenése jelzi, hogy a kontinentális eseményekre adott reakciók a közélet minden szakaszában megfigyelhetők. Még a táncmesterek is reflektáltak az általuk fontosnak tartott eseményekre.¹⁰ Az ilyen címet viselő koreográfiák száma még akkor is óriási, ha csak a country dance-okat vesszük figyelembe.¹¹ Az európai sajtó tele volt a budai csatáról szóló reflexiókkal, de a hírek kerültek a véleménynyilvánítást, mert a kor politikai helyzetében, amelyet XIV. Lajos erősen befolyásolt, célszerű volt némi óvatosság.¹²

Buda visszafoglalása nem állította meg a magyarországi felkelést, inkább okot adott annak kibontakozására. Így Nyugat-Európában több évtizedig éberen figyeltek erre a nemzetre. A felkelés kiemelkedő személyiségei, Thököly Imre és Rákóczi Ferenc élete és tevékenysége a 17. század végén és a 18. század első felében gyakran volt téma a nemzetközi sajtóban,¹³ mivel Európában a hősi ellenállás jelképének tekintették őket. Az is igaz, hogy megítélésük gyakrabban negatív, mint pozitív. Erre reflektálva 1700-tól kezdve

a francia táncgyűjteményekben viszonylag nagy számban jelentek meg magyar vonatkozású táncok is.¹⁴

Buda visszafoglalása nem állította meg a magyarországi felkelést, inkább okot adott annak kibontakozására.

Mindezek fényében nem meglepő, hogy a „Buda ostroma” egészen 1721-ig állandó szereplője maradt az angol country dance kiadásoknak. Mivel ezek mindegyike száznál több koreográfiát tartalmazott, erősen kérdéses, hogy a cím jelentett-e valamit a táncolóknak. A mozdulatok szintjén biztosan nem, hiszen a sok hasonló táncot gyakran csak a zenéjük különböztette meg. Dallama leginkább a 17. században meglehetősen elterjedt,¹⁵ német diák-bordalként számon tartott „More Palatino”-val¹⁶ mutat rokonságot. A tény, hogy Jacob Van Eyck is közli a *Der Fluyten Lust-Hof*-ban (amely egyike a legnagyobb, a kor slágereire írott variációkat tartalmazó gyűjteményeknek), jelzi népszerűségét. Hogy 1747-ben miért jelent meg más címen, az még felderítésre vár.

A koreográfia az angol country dance-oknál megszokott módon van

lejegyezve. Mivel (e táncok minél szélesebb körű angliai elterjedtségének szándékából adódóan) mind a lépések, mind a műfaj térformái meglehetősen egyszerűek voltak, elég volt azokat rövidítésekkel felvázolni. Ez a gyakorlat és szokás annyira hatékonynak bizonyult, hogy több évtizeden keresztül (alkalmi bővítésekkel) lényegében változatlan maradt. A *The English Dancing Master* későbbi kiadásai még a 18. században is ezt a rendszert használták a Feuillet-féle táncleírás mellett (vagy talán azzal szemben), illetve annak egyszerűsített változatát Pemberton (1711), Essex (1716) és másoknál a bonyolult lépéseket nem igénylő táncainál. Arra is van példa, hogy ezt a rendszert olyan koreográfiákban használták, amelyek híres francia táncok dallamaira épültek. Jó példa erre a gyakorlatra a „The Furlong” a *The English Dancing Master* 1719-es kiadásában, amely ugyanazt a dallamot használja,¹⁷ mint a *la Forlana*, Louis Pécour népszerű angol koreográfiája, amely a 18. század első felében több francia és angol kiadásban is megjelent.¹⁸ A Furlong azonban egyszerűbb koreográfiával rendelkezik (ami általános az angol country dance-oknál), a *la Forlanával* való hasonlóság nélkül.

A Siege of Buda koreográfiája a szokásosnál is egyszerűbb: az elterjedt háromstrófás szerkezet ellenére csak két részből áll. Formája az ekkor leggyakoribb, hosszú soros „longways as

The Siege of Buda tánc dallama és összehasonlítás rokon dallamokkal

many as will”, amelynek lényege, hogy a párok folyamatosan helyet cserélnek a sorban lefelé ill. felfelé haladva, így végül mindenki mindenkivel fordul egyet.

A magyar vonatkozású barokk táncokról és tánckönyvekről szerencsére egyre többet tudunk. Reménykedünk abban, hogy egyszer kutatásaink eredménye közreadható lesz, és ezek a táncok a színpadokon is megjelenhetnek majd.

Addig is Isten éltesse az Amaryllist!

Jegyzetek

- 1 Jeremy Barlow (szerk.): *The complete country dance tunes from Playford's dancing master (1651–ca. 1728)*. Faber, London, 1985. 75. o.
- 2 A cím és az arculat ugyanaz, mindössze annyi a különbség, hogy John Playford után Henry Playford, majd 1706-tól Young adta ki a köteteket.
- 3 *The Dancing Master or Directions for dancing Country Dances, with the Tunes to each Dance for the Treble-Violin*. John Playford, London, 1686.
- 4 *Twenty Four Country Dances for the Year 1748. With Proper Tunes, Figures, or Directions to each Dance ... The Tunes proper for the Violin, German Flute or Hoboy, etc.* Walsh, London [1747].
- 5 James P. Cunningham: *Dancing in the Inns of Court*. Jordan & Sons, London, 1965.
- 6 *Stationers' Registers*. 7th November 1650. In: Margaret Dean-Smith (ed.): *Playford's English dancing master 1651*. Schott, London, 1957. 8. o.
- 7 Donneau de Visé: *Historie du Siege de Buda; Description historique de la glorieuse conquête de la ville de Bude*. Paris 1685. In English: *An Historical Description of the glorious Conquest of the City of Buda*. London 1686; *A Short Relation Of the most Remarkable Transactions in Several Part of Europe between the Christians and Turks; including An Exact Diary of the Siege of Buda*. T.B., London, 1685; John Shirley: *A True Account of the eroick Actions and Enterprises of the Confederate Princes against The Turk and Hungarian Rebels*. London, 1686; *A collection of Papers Relating to the Present Juncture of Affairs in England*. 1688. 8.; Köpeczy Béla (1976) részletesen tárgyalja a témát.
- 8 Köpeczi Béla: „Magyarország a kereszténység ellensége”. A Thököly-felkelés az európai közvéleményben. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1976.
- 9 *Address agreed at the Committee for French War and read in the House of Commons, April the 19th 1689*. In: Köpeczi, 170. o.
- 10 Ld. Linda Tomko cikkét Isaac *The Union* (1707) című koreográfiájáról, amely a barokk táncítás segítségével reprezentálja Anglia és Skócia egyesülését. Linda Tomko: „Issues of nation in Isaac's *The Union*.” *Dance Research*. Vol. XV. No.2 (Winter 1997), 99–125. o.
- 11 Pl. „Siege of Limerick.” A *The English Dancing Master 1708–1728*-as kiadásában.
- 12 Köpeczi 1976, 81–82. o.
- 13 Köpeczi 1976.
- 14 *Marche du Tekeli Contredanse Angloise* (1700), *Marche du Tekeli* (1712), *Marche du Tekli* (1717), *Marche du Te Keli* (1729), *Cotillon Hongroise a quatre* (1725), *Cotillon Hongroise* (1729), *The Hungarian March* (s.a.), *La Hongroise. Contre-Danse Allemande* (1765), *La Transylvanie* (1715).
- 15 Számos kiadása közül a legnépszerűbbek Jan van Eyck (1644), Dietrich Buxtehude (BuxWV 247) és Jan Pieterszoon Sweelinck (1644) variációsorozatai.
- 16 Szövege: „More palatinobibimus, ne guttasupersit, / Undesuampossit, muscalevare sitim; / Sic bibimus, sic vivimus / In Academicis.”
- 17 André Campra: *L'Europe galante*. III/2 (1697)
- 18 *Recueil de dances compose's par M. Pecour*. Paris 1700, 1709, (Facs. repr.: Broude Brothers, New York 1968; Gregg International, Westmead 1970; Olms, Hildesheim and New York 1979) p62; P. Rameau: *Abbrégé de la nouvelle Methode dans l'Art d'ecrire ou de tracer toutes sortes de danses de ville*. Paris 1725, 1728, 1732 p34; Malpied: *Danse de ville*. Paris 1780 p1; Ms in Musikwissenschaftliches Institut der Universität Salzburg, Derra de Moroda Dance Archives, Catalogue No.113. fl15; Ms in Paris Bibliothèque Nationale, Ms. fr. 14884. p351; Ms in Paris Bibliothèque du Musée et de l'Opéra, Rés. 934 p371; Ms in Paris Bibliothèque du Musée et de l'Opéra, Rés. 1163 (olim Ms. C. 2454).

Gáspár-Barra Réka

A dévai Renaissance együttes 18 éves

Reményt adó fejezet az együttes életében a gyermektáncscsoport, amely eredetileg az együttest alkotó fiatal családok gyermekeiből, barátaikból verbuválódott.

Fennállásának 18. évfordulóját ünnepli idén a dévai Renaissance Zene- és táncegyüttes. A működési hátterét biztosító Dél-Erdélyért Kulturális Társaság 2007-ben alakult, azzal a céllal, hogy aktív részt vállaljon a térség épített, kulturális örökségének felélesztésében. Hunyad megye rendkívül gazdag történelmi, épített öröksége (középkori várak, templomok, 18–19. századi kastélyok, udvarházak) a kommunizmus évtizedeiben nagymértékben elsovadt. A 2000-es években beinduló műemlék-helyreállítások, illetve a restitúciós folyamat valamiképp javított ugyan a helyzeten, de a hajdan pompázó épületek nem igazán találták meg modern kori rendeltetésüket. A Dél-Erdélyért Kulturális Társaság (DEKT) ebben kívánt szerepet vállalni. Mivel anyagi háttér nélkül, csupán elköteleződésből, tenni akarásból gazdálkodva kellett elindulniuk, a három alapító, Gáspár-Barra János, Gáspár-Barra Réka és

Varga Csaba a műemlék épületekhez illő előadások szervezését látták célszerűnek, amelyek egyrészt e rég elfeledett helyszínekre vonzzák a kultúra kedvelőit, másrészt az események híradása révén széles körben felhívják a figyelmet egy-egy műemlék épület történelmi, kulturális értékére, annak valós történetére, a benne rejlő lehetőségekre. Hogy e rendezvények szervezése minél kisebb mértékben függjön az anyagiaktól, úgy döntöttek, saját együttest alapítanak, amely a középkori, reneszánsz és barokk épületek jellegéhez illeszkedő, azok történetét, hangulatát felelevenítő előadásokat képes bemutatni. És ezzel az együttestel járják a várakat, kastélyokat, udvarházakat. Így verbuválódott a baráti társaságukból előbb egy zeneegyüttes, utána pedig a táncegyüttes – különböző szakmákban dolgozó fiatalokból, fiatal párokból állt össze a csapat, az évek folyamán a gyerekeik is belenőttek az együttesbe.

Pörgünk-forgunk a 2017-es, VIII. kastélyfesztiválon „magos Déva várában”.
Kép: a dévai Renaissance együttes Facebook-oldala

Egyik kedvenc helyünkön, Vajdahunyad vára előtt, 2023-ban. Kép: Szabó Gábor

A Dél-Erdélyért Kulturális Társaság 2007 szeptemberében szervezte meg az első Hunyad megyei Reneszánsz Kastélyfesztivált, melynek keretében a piski Ócskay-kastélyban, a marosillyei Bethlen-bástyában, illetve a vajdahunyadi várban szerveztek reneszánsz koncerteket és táncbemutatót. Ez alkalommal lépett fel először a dévai Renaissance Zene- és táncegyüttes is. Műsorukban 16–17. századi olasz és francia táncokat mutattak be, melyet a kolozsvári Amariillys Együttes egykori táncosa, Demeter Tünde tanított az együttes tagjainak.

**A 15. évfordulóra,
dévai önkormányzati
támogatással újult meg
a ruhatárunk. Ekkor
készültek el a 17. századi
erdélyi főúri viseletet
idéző táncos ruhák.**

A következő években hagyománnyá lett a Reneszánsz Kastélyfesztivál a térségben, és a fesztivál helyszínei évről

évre újabb műemlék épülettel bővültek: a marosnémeti Gyulay-kastély, a dévai Bethlen-kastély, a torockói Thoroczkay-Rudnyánszky-kastély, a gyulafehérvári székesegyház, az algyógyi református templom, a szászvárosi vártemplom stb., és ezzel együtt bővült a Renaissance együttes repertoárja is.

2010-ben a kolozsvári Amariillys Együttesben táncoló Szabó Anikó vállalta el a dévai csapat táncoktatását. Az első találkozásból hosszú életű barátság született. Anikó teljesen önzetlenül adta át tudását. Rendkívüli türelemmel és hozzáértéssel tanított mozgást, tartást, tánc kultúrát. Így tudtak megszületni a helyi történelem ihlette ötletekből, és Anikó széles körű táncismeretéből a dévai Renaissance együttes történelmi táncjátékai, melyekben a térséghez kapcsolódó neves történelmi személyiségek (Bethlen Gábor, Károlyi Zsuzsanna, Széchy Mária, Bethlen István, Mátyás király, Hunyadi János) életének egy-egy mozzanatát vitték színre, korabeli (15–17. századi) táncokra épülő koreográfiával.

A Renaissance együttes egyre bővülő repertoárral a dél-erdélyi műemlék épületekben szervezett táncelőadások

mellett számos középkori, reneszánsz témájú rendezvényen, városnapon vendégszerepelt: Nagyszebenben, Sepsiszentgyörgyön, Vargyason, Olaszteleken, Baróton, Kolozsváron, Nagykárolyban, Besztercén, Budapesten, Fogarason stb.

A táncosok ruhatára kezdetben a magyarországi reneszánsz táborok szervezőitől „örökölt” jelmezekből állt össze. Az első esztendőkorán sikerült némi nagymamai segítséggel pompás korabeli ruhákat varrniuk. Az együttes fennállásának 15. évfordulójára, dévai önkormányzati támogatással újult meg a ruhatárunk. Ekkor készültek el a 17. századi erdélyi főúri viseletet idéző táncos ruhák. 2021 és 2023 között, a nyár folyamán a Dél-Erdélyért Kulturális Társaság havi rendszerességgel szervezett reneszánsz napot a dévai polgármesteri hivattal együtt Déva várában. A Vivat Castrum Deva megnevezés ugyan kívülről érkezett, de a reneszánsz nap az együttes javaslata alapján szerveződhetett, így egész napos történelmi táncbemutató volt a vár felújított tüzérségi teraszán, a turistáknak szervezett reneszánsz táncbázzal fűszerezve. A rendezvény nagy sikernek örvendett.

A nagyenyedi vártemplom mellett 2011-ben. A bal oldalon előtérben Szabó Anikó.
Kép: a dévai Renaissance együttes Facebook-oldala

A Renaissance együttes rendszeres partnere a Szent Ferenc Alapítvány által szervezett Szövetség Napjának is. Minden esztendőben aktívan van jelen a rendezvényen a marosillyei Veresbástya épületében, kertjében táncoktatást, s néha főzést, kürtőskalács sütést vállalva.

Reményt adó fejezet az együttes életében a gyermektáncsoport, mely eredetileg az együttest alkotó fiatal családok gyermekeiből, barátaikból verbuválódott. Az együttes dévai előa-

dásai nyomán a 2010-es évek derekára széles körű érdeklődés mutatkozott a diákság körében a reneszánsz tánc iránt, úgyhogy Gáspár-Barra Réka vezetésével rendszeres táncoktatás indult a dévai Téglás Gábor Elméleti Líceumban, illetve a Szent Ferenc Alapítvány dévai házában. A 2019-es világjárvány beállta előtt már az iskola elemi tagozatának valamennyi évfolyama heti rendszerességgű reneszánsz táncoktatáson vett részt, mintegy 80-100 gyermek. Külön ünnepi mozzanatai voltak

Már 2019 előtt az iskola elemi tagozatának valamennyi évfolyama heti rendszerességgű reneszánsz táncoktatáson vett részt. Kép: az együttes Facebook-oldala

ennek a tevékenységnek a rendszeresen megszervezett Mátyás Napok a dévai Téglás Gábor Elméleti Líceumban, amelybe az iskola teljes közösségét (néha szülőket is) sikerült bevonni. A pandémia után ez a tevékenység csak szűkebb keretek között tudott visszaépülni, de az iskolai táncoktatás évekig folytatódott, a gyermekek számos kedves előadásban mutatták be közönség előtt táncstudásukat. Jelenleg nem működik önálló gyermektáncsoport, de a táncegyüttesnek közel fele ma is diákokból áll.

A csapat szakmai fejlődését évekig Szabó Anikó és Szutor Péter rendszeres oktatói hétévégi biztosították. Ezzel párhuzamosan Szabó Anikó arról is gondoskodott, hogy a csapat ifjú tagját, Gáspár-Barra Szilárdot a Csíkszeredai Régizene Fesztivál keretében szervezett kurzuson is oktassa. Szilárd a későbbiekben az Amarillys tagjaként is, illetve olaszországi mesterkurzuson is gyarapította táncstudását. Így az utóbbi években ő vette át a dévai Renaissance együttes szakmai fejlesztését.

Jelenleg a dévai Renaissance együttes 12 tagból áll: Daradics Annamária, Gáspár-Barra János, Gáspár-Barra Márton, Gáspár-Barra Réka, János Zsuzsanna, Junie Dávid, Junie Éva, Junie Robert, Kiss András, Kiss Dóra, Kiss Mónika, Varga Annamária. Amint a nevek is jelzik, többnyire családok kapcsolódtak be az együttesbe. A felnőtt csapattagok nagyrésze a kezdetektől részese ennek a kalandnak. Van köztük pedagógus, mérnök, újságíró, gyámhatósági szakreferens is. A sokrétű (munkahelyi, családi, közösségszervezői) elfoglaltságuk mellett heti egy alkalommal tartanak táncpróbát. Ezeken a hétfő esti alkalmakon immár tizenhét éve mindenki igyekszik jelen lenni. Szabó Anikó ezt a közösségi összetartozást értékelte leginkább a csapatban. A dévai táncosok pedig az ő nagylelkűségét, táncstudását, emberi tartását. Kölsönösen táplálkoztak egymás lelki javaiból. Ennek is köszönhető a dévai Renaissance együttes idejének nagyságát. Az eredeti cél pedig, a műemlék épületek népszerűsítése, teljességében megvalósult. Hunyad megye épített, történelmi öröksége egyre szélesebb körben ismert mind a magyar, mind pedig a többségi lakosság körében. És ebben nagy szerepe van a Renaissance együttes tagjainak is. Köszönet mindenkinek, aki hozzájárult a tizenhét esztendő megvalósításához! És még további sokszor ennyi!

Gáspár-Barra Áron |

Reneszánsz Kastélyfesztivál Dél-Erdélyben

A Dél-Erdélyért Kulturális Társaság 2007-ben alakult, célul tűzve ki a magyar értékörzést, a térség gazdag magyar kulturális és épített örökségének népszerűsítését, fejlesztését. E célkitűzések mentén számos középkori fesztivált, könyvbemutatót, táncházat, képzőművészeti kiállítást, tematikus játszóházat szerveztek az elmúlt másfél évtizedben. A Dél-Erdélyért Kulturális Társaság keretében működik a Dévai Renaissance Táncegyüttes, mely állandó fellépője a Reneszánsz Kastélyfesztiválnak, viszont Erdély számos régizenei fesztiválján megfordult már, Székelyföldtől Magyarorszáig több kulturális rendezvényen is fellépett. A táncegyüttesrel egy időben indult az azonos nevet viselő zenei együttes is, amely viszont mára sajnos megszűnt.

A Reneszánsz Kastélyfesztivál megálmodója és szervezője a Dél-Erdélyért Kulturális Társaság, mely 2007-ben indította útjára rendezvényét azzal a céllal, hogy élettel töltsék be Hunyad megye kastélyait és várait. Így aztán évente egy hétvégére Hunyad megye épített öröksége visszakapja hajdani csillogását, és korabeli reneszánsz és barokk zenétől, illetve táncától dobbanak az épületek falai. A fesztivált első alkalommal 2007. szeptember 27. és 29. között rendezték meg, a térség ikonikus helyszínén, Vajdahunyd várában, ahol a helybeli Hunyadi Cantores, a budapesti Gladius Consort, illetve a dévai Renaissance Tánc- és zeneegyüttes tartott előadást. A fesztivál második, és azóta is visszatérő helyszíne volt a dévai Magna Curia (Bethlen-kastély), ahol a baróti Kájoni Consort régizene-együttes és a dévai Renaissance Tánc- és zeneegyüttes lépett fel. Már az első kastélyfesztiválon központi szerepet kapott a marosillyei Veresbástyában (Bethlen Gábor fejedelem szülőházában) tartott egész napos ünnepség, ahol lakomával, középkori játszóházzal és táncházzal,

valamint ökumenikus istentisztelettel zárult a rendezvény.

2008-ban szeptemberében négy helyszín adott otthont a fesztiválnak. A vizsszszolgáltatásban megakadt, máig állami kézen maradt piski Ócskay-kastélyban a dévai Renaissance Tánc- és Zeneegyüttes nyitotta meg a fesztivált, az Ócskay család tagjainak jelenlétében. Vajdahunyd várában a kolozsvári Passamezzo Historikus együttes táncolt, a marosillyei reneszánsz nap pedig ezúttal is középkori lakomával, istentisztelettel, tánccal, játékkal zajlott, nagyszámú részvétellel. A rendezvény sor zárásaként Marosnémetiben, a Gyulay Ferencz kastélyban lépett fel a budapesti Corvina Consort és a nagykarolyi Collegium régizene-együttes.

A következő esztendőben Vajdahunyd várában a budapesti Musica Profana együttes nyitotta meg a fesztivált. A marosillyei reneszánsz napnak ezúttal a nagyenyedi Collegium Gabrielse együttes is meghívottja volt. Új helyszínként kapcsolódott be a szászvárosi vártemplom, ahol a baróti Kájoni Consort régizeneegyüttes muzsikált, majd Déván a kolozsvári Flauto Dolce együttes koncertjével zárult a 2008-as kastélyfesztivál, a Nagyboldogasszony ferences templomban. A 2010. szeptember 24. és 26. között megrendezett IV. Reneszánsz Kastélyfesztiválon a dévai Bethlen-kastélyban tartott nyitóünnepség után Fehér megyében folytatódott a rendezvények. A fesztivál másodnapján a nagyenyedi várban lépett fel a budapesti Gladius Consort, a nagyenyedi Collegium Gabrielse együttes, és a dévai Renaissance Táncegyüttes. Másnap a gyulafehérvári székesegyházban koncertezett a baróti Kájoni Consort. Természetesen a Hunyad megyei helyszínek sem szorultak háttérbe. Vajdahunyd várában a csíkszeredai Codex régizene-együttes, Déván a Renaissance Táncegyüttes lépett fel.

A 2022. évi reneszánsz kastélyfesztivál plakátja

A Dél-Erdélyért Kulturális Társaság fennállásának 10. évfordulóján a gálaműsorban kedves, visszatérő vendégek muzsikáltak: a budapesti Musica Profana együttes.

Kép: a dévai Renaissance együttes Facebook-oldala

A fesztivál Marosillyén reneszánsz nappal zárult.

2011-ben szeptember 23-án a nagyenyedi Vártemplomban nyitotta meg a csíkszeredai Codex régizene-együttes az V. Reneszánsz Kastélyfesztivált. A marosillyei reneszánsz nap keretében fellépett a nagyenyedi Collegium Gabrielse együttes, a baróti Gyöngyharmat régizeneegyüttes és a dévai Renaissance táncegyüttes. A dévai Bethlen-kastély udvarán a kolozsvári Passeggio táncegyüttes és a budapesti Musica Profana tartott nagy sikerű előadást. A rendezvény záró momentuma szeptember

29-én zajlott Nagyszebenben a Habitus galériában, ahol a dévai Renaissance táncegyüttes mutatta be történelmi táncjátékát. A VI. alkalommal megrendezett Reneszánsz Kastélyfesztiválon, anyagi támogatás hiányában, kevesebb volt a vendégfellépő. A dévai Renaissance táncegyüttes azonban új történelmi táncjátékkal készült ez alkalomra. A Széchy Mária életéből ihletett, korabeli táncokra koreografált előadást a dévai Bethlen kastélyban, a marosillyei Veresbástyánál, illetve az algyógyi rotunda templom kertjében mutatták be, majd a torockói Thorockay Kúriában,

A dévai Renaissance együttes fiataljai a VIII. kastélyfesztiválon 2017-ben Marosnémetin a Tholdy-kastélyban. Kép: a dévai Renaissance együttes Facebook-oldala

ahol a budapesti Gladius Consort is fellépett.

2013-ban a budapesti Musica Profana együttes nyitotta meg a fesztivált a vajdahunyadi várkastélyban, és másnap a dévai Bethlen-kastélyban lépett fel, a dévai Renaissance táncegyüttesel egyetemben. Szeptember 28-án, szombaton ismét reneszánsz napra hívták meg a szervezők a környékbeli magyarságot, ahol a korabeli játékok, tánc és zene mellett, kirakódóvásárral lakomával és szentmisével ünnepeltek. A fesztivál ez alkalommal a szászvárosi vártemplomban zárult a dévai Renaissance táncegyüttes előadásával.

A következő fesztivált 2017-ben rendezték meg, nagyszabású ünnepség keretében, ugyanis ebben az évben ünnepelte a Dél-Erdélyért Kulturális Társaság fennállásának 10. évfordulóját. Az ünnepi alkalmat a budapesti Musica Profana és a dévai Renaissance táncegyüttes nyitotta meg a vajdahunyadi várban, szeptember 25-én, majd a következő napon tartották meg a dévai Magna Curiában a gálaműsort, melyre meghívást kapott mindenki, aki az elmúlt tíz évben támogatta a Dél-Erdélyért Kulturális Társaság munkáját. A budapesti Musica Profana együttes, a kolozsvári Amaryllyis táncegyüttes, a baróti Kájoni Consort, a dévai Renaissance táncegyüttes és az újra összeállt a dévai Renaissance zeneegyüttes is rövid műsorral köszöntötte az ünneplőket. Szeptember 27-én a marosnémeti Gyulay-kastélyban a baróti Kájoni Consort és a kolozsvári Amaryllyis tánc- és zeneegyüttes lépett fel, majd két nappal később ismét a dévai Magna Curia biztosított helyszínt a *Reneszánsztól napjainkig* című gitárkoncertnek, melyet Varga Csaba gitárművész és meghívottjai mutattak be. Szeptember 30-án sor került a hagyományos reneszánsz napra a marosillyei Veresbástyánál, másnap pedig Déva várában lépett fel a dévai Renaissance táncegyüttes és a budapesti Misztrál együttes, majd a rendezvény október 2-án zárult a vajdahunyadi várban, szintén a Misztrál koncertjével.

A 2010-es évek második felében az eredetileg nyár elején szervezett Hunyad Megyei Magyar Napok időpontját szeptemberre helyezték át. Így a hagyományosan szeptemberben megtartott Reneszánsz Kastélyfesztivál lassan beolvadt a Hunyad Megyei Magyar Napok rendezvénysorába. Az utóbbi években a Reneszánsz Nap keretében vagy a Hunyad Megyei Magyar Értékek Napján van reneszánsz rendezvény a megye valamelyik várában, kastélyában, Thorockay-kúriában.

